№ 70 ՈՒՐԲԱԹ ՄԱՐՏԻ 28

1908

ԵՐԵՍՈՒՆՎԵՑԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՈՒՐԲԱԹ ՄԱՐՏԻ 28 № 70

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 րուբլի. կէս տարվանը 6 րուբլի.
Առանձին համարները ԱՄԵՆ ՏԵՂ 5 ԿՈՊ.
Թիֆլիսում գրվում են խմբագրութեան մէջ.
Մեր հասցէն՝ Тифлисъ, редакція „Мшакъ" Базарная ул. д. Тамамшева № 16.
կամ Tiflis, Rédaction „Mschak".
Տելեֆօն № 253.

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 (բացի կիրակի և տօն օրերից).
Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզվով
Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր տողատեղին 10 կոպէկ.
Տելեֆօն № 253.

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ՄՇԱԿ
(36-րդ ՏԱՐԻ)
ԱՊԱՌԻԿ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ՉԷ ԸՆԴՈՒՆՎՈՒՄ
Հասցէն՝
ТИФЛИСЪ, Редакція «МШАКЪ».
TIFLIS, Rédaction du journal «MSCHAK».

ԱՊՐԻԼԻ 1-ԻՑ ՄԻՆՉԵՒ ՏԱՐՎԱՅ ՎԵՐՋԸ 8 ՌՈՒԲԼԻ

Ամսական ՄԷԿ րուբլի

Ամերիկա տարեկան	„		6 դոլլար
Եւրոպա	„	„	30 ֆրանկ
Պարսկաստան	„	„	10 րուբլի

Երանուհի Ստեփանեան և Իսահակ Ղազարեան Յարութիւնեանները խորին վշտով յայտնում են իրանց բարեկամներին և ազգականներին, առաջինն իր յարգելի սկեսրայրի, իսկ երկրորդն իր ծերունի բազմերախտ հօր՝

ՂԱԶԱՐ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆԻ

մահը։ Ամբիծքը ուրբաթ, երեկոյեան ժամը 6-ին, իսկ յուղարկաւորութիւնը շաբաթ, առաւօտեան ժամը 10½-ին, բնակարանից (Բեթղեհէմի փող., Մօնաստիրսկի պեր.) դէպի Կարմիր Աւետարան եկեղեցին։ 1—1

Յակոբ Մանուէլեան, Սօֆիա Առաքելեան, Սօֆիա Մանուէլեան և Երուանդ Յակոբեան Մանուէլեանցները, Ստեփան Մկրտումեան և Լիւսի Մանուէլեան Եարզուլեանցները խորին վշտով յայտնում են ազգականներին և ծանօթներին՝ առաջիններ Թանգագին որդու, չորրորդի եղբօր, հրրորդի և վերջինի եղբօրորդու և հինգերորդի աներորդի՝ Թիֆլիսի Առևտրական դպրոցի IV դասատան աշակերտ

ԱՆԴՐԱՆԻԿ ՅԱԿՈԲԵԱՆ ՄԱՆՈՒԷԼԵԱՆՑԻ

ողբերգական մահվան մասին

Հոգեհանգիստը տեղի կունենայ հանգուցեալի բնակարանում (Բեբուտովսկայա և Մօգնինսկայա փողոց. անկիւն, տ. Առաքելովի № 11) մարտի 29-ին, երեկոյեան ժամը 6½-ին, իսկ յուղարկաւորութիւնը կիրակի, մարտի 30-ին, առաւօտեան ժամը 10-ին, դէպի Նորաշէնի եկեղեցին և այնտեղից Խօջիվանքի գերեզմանատունը։
(ու. 2.) 2—1

Մարիամ Կոնեան, Միքայէլ Աւետեան, Մարթա Գրիգորեան Շալամեանցները և Սօֆիա Աւետեան Զուբովեանցը իր որդկերանցով խորին վշտով յայտնում են իրանց ազգականներին և ծանօթներին՝ առաջինը իր սիրելի և Թանգագին ամուսնու, երկրորդը եղբօր, երրորդը աէքօր և չորրորդները եղբօր և քեռու՝

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԱՒԵՏԵԱՆ ՇԱԼԱՄԵԱՆՑԻ

մահը։ Ամբիծքը կը կատարվի հինգշաբթի, ամսիս 27-ին, և ուրբաթ, ամսիս 28-ին, երեկոյեան ժամը 6½-ին։ Յուղարկաւորութիւնը շաբաթ, ամսիս 29-ին, սեփական տնից (Բեբուտովսկայա փողոց № 13) առաւօտեան ժամը 10-ին, դէպի Մողնու ս. Գէորգ եկեղեցին, իսկ այնտեղից Խօջիվանքի գերեզմանատուն։
(հ. ու.) 2—2

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԱՒԵՏԵԱՆ ՇԱԼԱՄԵԱՆՑԻ

մահվան մասին խորին վշտով յայտնում են իրանց ազգականներին ու ծանօթներին հանգուցեալի քրոջ դուստր՝ Եւա ու Նրա ամուսին՝ Յովսէփ Գարեձելեանցը և եղբօր դուստր՝ Եկատերինէ ու Նրա ամուսին՝ Մանուկ Սարգսեանը։
Ամբիծքը կը կատարվի հինգշաբթի, ամսիս 27-ին, և ուրբաթ, 28-ին, երեկոյեան ժամը 6½-ին։ Յուղարկաւորութիւնը շաբաթ օր, ամսիս 29-ին, առաւօտեան ժամը 10-ին, սեփական տնից (Բեբուտովսկայա փողոց № 13) դէպի Մողնու եկեղեցին։ Թաղումը Խօջիվանքի գերեզմանատանը։
(հ. ու.) 2—2

Նախազգուշացում

Դ. Զ. ՍԱՐԱՋԵՎ Д. З. Сараджевъ

ԹԻՖԼԻՍԻ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿԻՑ

Նորերս ի վաճառ է հանվել օղի (столовое вино)

„ԸՆԿ. Գ. Մ. ՍԱՐԱՋԵՎ" „Т-во Г. М. Сараджевъ"

ֆիրմայով և մերին կատարելապէս նման էտիկետներով, նպատակ ունենալով մոլորեցնել պ. պ. սպառողներին, մեր ֆիրմայի հռչակով օգտվելու նպատակով։
Թողնելով դատարանին ապրանքի տարածման այդպիսի մի ձևի գնահատութիւնը, գրասենեակը խնդրում է յարգելի հասարակութեան ուշադրութիւն դարձնել ֆիրմայի էտիկետների վրա անուան և հօրանուան սկզբնական „Դ. Զ." „Д. З." տառերին, նոյնպէս գործարանի դրօշմի՝ «այծեամը ժայռի վրա»։
(23, 26, 27, 28, 29, 30) տո. 25—4

ԹԻՖԼԻՍԻ ԺՈՂՈՎԱՐԱՆ

Թիֆլիսի ժողովարանի աւագների խորհուրդը յայտնում է ի գիտութիւն պ. պ. անդամների, որ մարտի 31-ին, երկուշաբթի, նշանակված է ընդհանուր ժողով Թիֆլիսի ժողովարանի կանդիդատներ առաջարկված անձանց քուէարկելու համար։
Սկիզբն է երեկոյեան ժամը 9-ին։
(23, 28, 30) 3—2

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԻՑ

Խնդրում ենք մեր բոլոր այն բաժանորդներին, որոնց բաժանորդագրութեան ժամանակը լրանում է ապրիլի 1-ին, շտապել վերանորոգել բաժանորդագրութիւնը, որպէսզի «Մշակի» առաքումը չը դադարեցվի։

ԱՋԱԿՑԵՑԷՔ ՈՐՈՆՈՂՆԵՐԻՆ

I

Մենք արձանագրում ենք մի մխիթարական երևոյթ մեր իրականութեան մէջ։ Վերջին ամիսները գիւղացիների խմբեր հետամուտ են լինում գտնելու ազատ հողեր նոր բնակութիւններ հաստատելու նպատակով։

Մեզ մօտ գալիս էին գիւղացիներ Ախալքալաքի, Ալէքսանդրոպօլի, Էջմիածնի, Նոր-Բայազէտի, Շարուր-Դարալագեազի և Երևանի գաւառներից խորհուրդներ և ցուցումներ ստանալու ազատ և յարմար հողերի մասին։ Մենք ասում և անում էինք, ինչ որ կարող էինք. բայց միևնոյն ժամանակ զգում էինք, որ կարիք կայ աւելի մեծ և գործնական աջակցութեան, որպէսզի հող որոնողների համար վերացված լինեն բազմաթիւ դժուարութիւններ, որոնց շնորհիւ գործի ընթացքը դանդաղում է։

Օրինակ, մի այնպիսի հարց, ինչպէս է ազատ հողերի ցուցակ տալը գիւղացիներին, բոլորովին մշակված չէ։ Մենք, անկասկած, մատնացոյց ենք լինում միայն մի քանի, մեզ յայտնի, կալուածների վրա, որոնց մասին տեղեկութիւն ունենք, թէ նրանք վաճառվում են, և անկարող ենք հաղորդել մի շարք ուրիշ ծախվող հողերի մասին, որոնց մէջ կան արգաւանդ և էժանագին տարածութիւններ։

Եթէ մի այդպիսի ցուցակ կազմված լինէր և հող որոնողները առանց մեծ նեղութիւնների և աւելորդ ծախքերի կարողանային գաղափար կազմել ծախվող հողերի մասին, եթէ յայտնի լինէր, թէ ում պէտք է դիմել այս ու այն հողի գնումը աջողեցնելու համար, անշուշտ ստեղծված կը լինէին մեծ դիւրութիւններ հող որոնող գիւղացիների համար։

Ինչպէս յայտնի է, Թիֆլիսում բացված գիւղացիական բանկը ներկայումս հնարաւորութիւն է տալիս Անդրկովկասի գիւղական ազգաբնակութեանը հող ձեռք բերելու բանկի միջոցով, տալով մի նշանաւոր մասը այն արժէքի, որ ունի վաճառվող կալուածքը։ Եթէ հոգատար մարդիկ ջանք գործ կը դնեն, բանկի ձևական պահանջները կարող են կարճ միջոցում բաւարարութիւն ստանալ և մի քանի ամսվայ ընթացքում կարելի կը լինի ընդարձակ հողեր դարձնել երկրագործ աշխատաւորների սեփականութիւն։

Հող որոնողները բացի հողի արգաւանդ և բարեբեր լինելուց պէտք է հաշւի առնեն և մի շարք ուրիշ հանգամանքներ։ Երբ, օրինակ, գիւղական համայնքը գնում է մասնաւոր սեփականատէրից այն հողը, որը նա վերցնում է եղել կապալով, այդտեղ կատարվում է իսկապէս մի տրամաբանական գործողութիւն,—հողը անցնում է այն անձերին, որոնք նրան մշակում են եղել։ Իսկ երբ նոյն համայնքը իր ժողոված գումարով տէր է դառնում մի այնպիսի հողային տարածութեան, որը չափազանց հարկաւոր մի կտոր է ուրիշ գիւղական համայնքի համար և կազմում է նրա տնտեսութեան էական պահանջներից մէկը, այն ժամանակ հող գնողը գալիս է խլելու պատառը ուրիշ կարօտեալի բերանից։

Ուստի ցանկալի է, որ հող որոնողները կանգ առնեն այնպիսի կտորների վրա, որոնք փոքր ի շատէ ազատ հողեր են և որոնց գնելով թշուառութեան չեն մատնվում տեղական երկրագործները։

Ա. Քալանթար

ՎԵՐՋԻՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Կ. Պօլիս, 27 մարտի

Անգլիական դեսպանատունը միացաւ Ռուսաստանի և Ֆրանսիայի կատարած քայլերին՝ Վանում հայերին ջարդելու առիթով։ («Հ. Գ.»)

Կ. Պօլիս, 27 մարտի

Այս շաբաթ երկու բատալիօն զօրք է ուղարկվելու Վան։ Միաժամանակ պաշտօններից հեռացվելու են հայերի կոտորածի մէջ նկատված մեղաւոր պաշտօնեաները։ Մօտ օրերս Էրզրումից Վան է գնալու թիւրքական մի մասնաժողով՝ ժանդարմէրիան վերակազմութեան ենթարկելու համար։

Թիւրքաց մասնաժողովը հասարակական աշխատանքների մինիստրութեան տեխնիքական խորհրդատու Ասլան-Էֆենդու նախագահութեամբ այս շաբաթ մեկնում է Միտրօվիցա՝ աւստրիական մասնաժողովի հետ միասին հետախուզելու սանջակի երկաթուղագիծը։ Ալբանացիների վերաբերմունքը դէպի այդ երկաթուղագիծը քննութեան առնվում ստորատեղ, ալբան սարունների ժողովում։

Յամառ լուր է պտտում, թէ «Իգգէտտին» զրօսանաւին Կօրֆու կղզին ուղեկցող հակա[illegible]ականանաւերից մէկը ջրասոյզ է եղել կաթսաների պայթումից։ («Հ. Գ.»)

Սօֆիա, 27 մարտի

Բուլգարական գործակալութիւնը հաղորդում է, որ մարտի 25-ին կայացաւ մի միտինգ, որին մասնակցում էին մօտ 9 հազար հոգի։ Որոշված է շնորհակալութիւն յայտնել անգլիական կառավարութեան՝ նրա այն առաջարկութեան համար, որ վերաբերում է Մակեդօնիայում իրական բարենորոգումներ մտցնելուն, և միւս երկրների ռուսաց լրագրներին՝ այն պաշտպանութեան համար, որ ցոյց տուին նրանք յիշեալ առաջարկութեանը։ Միտինգը դիմում է մամուլին, մեծ պետութիւնների պետական գործիչներին և պարլամենտներին, խնդրելով պաշտպանել այն առաջարկութիւնները, որոնք յիրաւի կարող են ապահովել Մակեդօնիայում խաղաղութիւնը և կարգ ու կանոնը և նրան այն քաղաքական իրաւունքները տալ, որոնք նախատեսված են Բեռլինի դաշնագրութեան 23-րդ յօդուածով։ Այդ յօդուածի չիրագործելը վերջին 30 տարում 30,000 մարդու կորստեան անդունդը գլորեց։ («Հ. Գ.»)

Կ. Պօլիս, 27 մարտի

Մարտի 24-ին, ռուսաց դեսպանը երկար խօսակցութիւն ունեցաւ մեծ վեզիրի հետ Դանուբ-Ադրիական երկաթուղագծի սերբիական նախագծի առիթով։ («Հ. Գ.»)

Թէհրան, 27 մարտի

Անջումանների՝ արդարադատութեան մինիստրի իշխանութեան մէջ խիստ միջամտութիւն ցոյց տալու պատճառով, մինիստրը, ինչպէս և կաբինէտի նախագահը, հրաժարական տուին։ Շահը հրաժարականները չընդունեց և խոստացաւ մինիստրներին աջակցութիւն ցոյց տալ։

Մարտի 25-ին, կաբինէտի ամբողջ կազմը մէջլիսին ուլտիմատում դրեց կամ սահմանափակել անջումանների կամայականութիւնը, կամ ընդունել կաբինէտի հրաժարականը։ («Հ. Գ.»)

Թաւրիզ, 27 մարտի

Պաշտօնից հրաժարված Ֆարմանֆարմայի տեղ Ատրպատականի կառավարիչ նշանակվեց Մուխբերաս-Սալթանէն։ («Հ. Գ.»)

Պետերբուրգ, 25 մարտի

Կովկասի գործերի վերաբերութեամբ Պետական Դումային մտադրվող հարցապնդումը չի լինի այլ ևս։ Կովկասի պատգամաւորները փաստերով ապացուցեցին հարցապնդումի լիակատար անհիմն լինելը և մասնաւորապէս այն անտեղի կարծիքը՝ թէ տեղական ադմինիստրացիան ահաբեկված է ազգաբնակութիւնից, որի վրա առանձնապէս մատնանիշ է անում հարցապընդումը։ Ծայրայեղ աջակողմեանները ծանօթանալով հարցապնդման և ներկայացված փաստաթղթերի հետ, խելաութիւն համարեցին այն մեղադրանքը, որ Անդրկովկասի ռուս ազգաբնակութեան պատգամաւոր Տիմօշկինը բարդում է Կովկասի Փոխարքայ կոմս Վօրօնցօվ-Դաշկովի վրա։ („Т. Л.")

Բագու, 25 մարտի

Պետական բանկի բաժանմունքում ձերբակալվեցին երկու անյայտ մարդիկ, որոնց մօտ գտնվեցին մեծ քանակութեամբ ծրարներով 200 հազար րուբլի՝ 100 րուբլանոց թղթադրամներով։ Առայժմ պարզած է հետևեալը. անյայտ մարդկանցից մէկը—չինօվնիկի զգեստով—հարաւի բնակիչ է, միւսը՝ հիւսիսի։ Կարծում են, որ փողերը գողացված են ռուսաց բանկերից մինում և անյայտները բանկ էին մտել մանրացնելու համար, սակայն ոստիկանութիւնը [illegible] բանից մտադրութիւնը և ձերբակալեց։ („Т. Л.")

Լօնդօն, 27 մարտի

Հրատարակված է սպիտակ գիրքը, որ պարունակում է ռուսական առաջարկութիւնը Մակեդօնիայի վերաբերութեամբ և Գրէյի պատասխանը։

Ռուսաց կառավարութեան առաջարկութեանը իր պատասխան նօտայում, որ յանձնվեց մարտի 22-ին հինգ պետութիւնների դեսպաններին, Գրէյը յայտնում է անգլիական կառավարութեան ցաւակցութիւնը, որ Ռուսաստանը հնարաւոր չը գտաւ քննել Մակեդօնիայում թիւրքական զօրքերը կրճատելու և հաւաքական իրաշխաւորութեան հարցը։ Եթէ այլ ճանապարհով հնարաւոր չեղաւ ապահովել բարենորոգումները, Անգլիան պարտականութիւն կը համարէ պընդել մեծ պետութիւնների առաջ, որ այդ հարցին լուծում տրվի։

Կառավարութիւնը ողջունում է Ռուսաստանի՝ ժանդարմէրիան ուժեղացնելու և իրաւասութիւնը որոշելու մասին ուղղած յայտարարութիւնը և հաւանում է այն առաջարկութիւնը՝ որ այն գեներալին, որին յանձնվելու է ժանդարմէրիայի վերակազմութիւնը, իրաւունք տրվի մասնակցել ֆինանսական մասնաժողովի նիստերին վարչական հարցերի քննութեան ժամանակ, և միանում է շինական պահակախումբ կազմելու առաջարկին, սակայն անհրաժեշտ է, որ նա ռոճիկ ստանայ։ Զինված ույժի գոյութիւնը առանց ռոճիկի աւելի շուտ կըսպառնայ ազգաբնակութեան ապահովութեան, քան կերաշխաւորէ երկրի հանգստութիւնը, և կարող է աղբիւր ծառայել հրոսակախմբերին զէնքի պաշար ձեռք բերելու և իրանց շարքերը նոր ույժերով ուժեղացնելու։ Ոբովհետև ազգաբնակութիւնը առանց այն էլ հարկերի տակ ճնշվում է, պահպանութեան ծախքերը պէտք է ընկնեն մակեդօնական նախահաշւի վրա։ Դա կը ստեղծէ ֆինանսական դժուարութիւններ, որոնց վրա Իզվօլսկու յուշագիրը կանգ չէ առնում։ Մինչդեռ այդ դժուարութիւնների լուծումից է կախված բարենորոգումների ամբողջ հարցը։

Գրէյը այնուհետև մատնանշում է, որ Բ. Դուռը չը կատարեց իր հանդիսաւոր խոստումը՝ լրացնել մակեդօնական նախահաշւի դեֆիցիտը։ Եթէ չը գործադրվի, Անգլիան յետ կը վերցնի իր համաձայնութիւնը մաքսային 3% տուրքը վերցնելու նկատմամբ։

Ապա Գրէյը առաջարկում է ֆինանսական մասնաժողովի գեներալ-տեսչին իրաւունք տալ՝ գաւառների եկամուտներից գումարներ պահել քաղաքացիական կառավարութեան ծախքերը կրճատելու համար,

այն պայմանով, որպէսզի մնացած մասը յանձնվէր Բ. Դրան զինւորական կարիքների համար։ Եթէ միջոցները պակաս երևան զինւորական ծախքերի համար, Բ. Դուռը պարտաւոր է դեֆիցիտը ծածկել։ Այդօրինակ պայմաններում եւրոպական երաշխաւորութեան անհրաժեշտութիւնը թերևս վերացվի։

Յետագայ բանակցութիւնների ժամանակ սպասվում էր, թէ համաձայնութիւն կը յայտնվի Թիւրքական գեներալ-նահանգապետ նշանակելու, որին կը տրվեն վարչական լիազօրութիւններ։ Անգլիան կարծում է, որ այդ առաջարկութեան համապատասխան կերպով ընդառաջ են եկնում—առաջարկել գեներալ-նահանգապետին իւրացնել վէզիրի կոչումը, նշանակել նրան որոշ ժամանակով և փոխել նրան միմիայն մեծ պետութիւնների համաձայնութեամբ։

Գրէյը մատնանշում է, որ Անգլիան չի առարկում Հիլմի-փաշային պաշտօնում թողնելու դէմ և համաձայն է ռուսաց առաջարկութիւններին ֆինանսական մասնաժողովի և քաղաքացիական գործակալների լիազօրութիւնները մասնաժողովի պատգամաւորների վրա տարածելու վերաբերութեամբ, սակայն աւելացնում է, որ այս առաջարկութիւնները ընդունելու դէպքում Անգլիան չի դիմադրի, որ քաղաքացիական գործակալները և ժանդարմերիայի գլխաւոր օֆիցերները ընդունվեն Թիւրքաց ծառայութեան մէջ։ Անգլիան կարծում է, որ օսմանեան կառավարութեան կողմից դադար կառնէ ամեն տեսակ դիմադրութիւն դատական բարենորոգումների նախագծի իրագործութեանը, և անկեղծօրէն յոյս է տածում, որ ռուսաց արտաքին գործերի մինիստրը կը պաշտպանէ նրա առաջարկութիւնը և աջակցութիւն ցոյց կը տայ, որ միւս պետութիւններն էլ ընդունեն նրանց։

—

Պետերբուրգ, 25 մարտի

Պետերբուրգի հեռագրական գործակալութիւնը լիազօրութիւն ունի հրատարակել այն գրութեան պատճէնը, որ ռուսաց արտաքին գործերի մինիստրութիւնը յանձնել է Լոնդոնի կաբինէտին ի պատասխան մակեդոնական հարցի վերաբերութեամբ նրա ներկայացրած առաջարկութեան.

«Կայսերական կառավարութիւնը, ստանալով տեղեկութիւն Լոնդոնի կաբինէտից այն բարենորոգումների մասին, որոնք անհրաժեշտ են մակեդոնական երեք վիլայէթներին, իր պարտքն է համարում հետևեալը պատասխանել։

Սալոնիկի, Մօնաստիրի և Ուսկիւբի վիլայէթներում բարելաւումներ մտցնելու հար[illegible]ղեցնել Կայսերական կառավարութեանը։ Մենք ամբողջովին միանում ենք այն հայեացքներին, որ պարզել է Գրէյը մեծ պետութիւնների վրա դրված բարոյական պատասխանատուութեան մասին, պետութիւնների, որոնք ջանքեր են գործ դնում թեթևացնելու Թիւրքաց կայսրութեան այդ գաւառների ժողովուրդների տանջանքները, վերականգնելու նրանց մէջ կարգ ու կանոն, ապահովելու այդ տեղերում կեանքի և ստացուածքի ապահովութիւն և բարձելու խաղաղութեան արգելառիթ վտանգները։

Նոյն կերպ չէ կարելի բացասել և այն, որ իրերի այժմեան դրութիւնը վերոյիշեալ գաւառներում պահանջում է անյետաձգելի կերպով, ինչպէս վկայում է Գրէյը, եռանդուն միջոցների գործադրութիւն։ Ուշադրութեան առնելով այդ հանգամանքը և քննելով մանրամասնօրէն անգլիական հաղորդագրութեան մէջ յիշատակված իւրաքանչիւր հարցը, մենք գտնում ենք, որ նրա մէջ առաջ բերված առարկութիւնները հէնց այժմ և եթ կարող են հիմք ծառայել մտքերի համապատասխան փոխանակութեան համար երկու շահագրգռված կաբինէտների միջև։

Գրէյի հաղորդագրութեան առաջին կէտը վերաբերում է ժանդարմէրիային։ Ի ցաւ մեր, մենք դժուարանում էինք ընդունել, որ Գրէյի արտայայտած հայեացքները կարող կը լինեն վանել այն առարկութիւնները, որ բերված են մեր յունվարի 15-ի յուշագրում։ Բայց և այնպէս Կայսերական կառավարութիւնը պատրաստ է ընդունել, որ յայտնի բարելաւումները պէտք է մտցրված լինեն զինված ոյժերի ֆունկցիաների և գոյութիւն ունեցող կազմի մէջ երեք վիլայէթներում։

Ամենից առաջ բարելաւումները պէտք է ազդեն ժանդարմէրիայի գեներալ-կազմակերպողի դրութեան վրա. գեներալը հնարաւորութիւն է ունենալու ներկայ լինել խորհրդակցական ձայնով ֆինանսական մասնաժողովի նիստերում վարչական բնոյթ կրող հարցերի քննութեան ժամանակ։ Այդօրինակ դրութեամբ նա կարող կը լինի թերևս լաւագոյն կերպով համաձայնեցնել ժանդարմէրիայի գործունէութիւնը տեղական վարչութեան միւս մարմինների գործունէութեան հետ։ Բացի դրանից, մեծ պետութիւնները կարող կը լինեն համաձայնել, որ երեք վիլայէթներում գեներալ-վերակազմողի մօտ ուղարկվող գլխաւոր օֆիցերները, բրիտանական կառավարութեան առաջարկութեան համաձայն, Թիւրքաց ծառայութեան մէջ մտնեն այն պայմանով, որ նրանց նշանակելու կարգը ոչ մի բանում չը փոխվի։ Ինչ վերաբերում է հէնց ժանդարմէրիային, Կայսերական կառավարութիւնը համաձայն է, որ ժանդարմերիայի շարքերը և կազմը ըստ հնարաւորութեան պէտք է ընդարձակվեն։ Այդ գործը պէտք է յանձնվի ֆինանսական մասնաժողովին, որը միևնոյն ժամանակ յանձն կառնէ, գեներալ-վերակազմողի համաձայնութեամբ, մի կանոնադրութիւն մշակել ժանդարմէրիայի համար, համապատասխան նրա գործունէութեան նոր պայմաններին։ Կայսերական կառավարութեան կարծիքով, այդ նոր պայմաններում չը պէտք է բնաւ յիշատակութիւն լինի, որ Թիւրքաց զօրքերի փոխարէն, հրոսակախմբերի գործունէութիւնը ճնշելու համար, ժանդարմէրիայի թիւը հարկաւոր է մեծացնել։ Իրերի այժմեան դրութեամբ, հազիւ թէ կրկին օգտակար լինէր երեք վիլայէթների Թիւրքաց զօրքերի թիւը կրճատելու հարցի քննութիւնը։ Ինքնըստինքեան պարզ է, որ այդպիսի դէպքում հարկ չէր լինի երեք վիլայէթների վերաբերութեամբ յարուցել մեծ պետութիւնների այն երաշխաւորութիւնը, որ յիշատակված է բրիտանական հրահանգի մէջ, սակայն մենք կը ցանկանայինք մեծ պետութիւնների յատուկ ուշադրութիւնը հրաւիրել այն ցանկութեան վրա, որ միաբերան արտայայտեց ժանդարմէրիայի գեներալ-վերակազմողի զինւորական օգնականների մասնաժողովը իր առաջին նիստում, 1907 թ. հոկտեմբերին, որ իւրաքանչիւր գիւղում, ժանդարմէրիայի ցուցմունքով, տեղական իշխանութիւնները զինեն մարդկանց որոշ թիւ և կազմեն համայնքի պահակախումբ այն ժանդարմական պահակատեղիների հսկողութեան տակ, որոնց ենթակայ է այդ գիւղը։

Այդ հաստատութիւնը իսկապէս կը լինէր շինական պահակների ինստիտուտ, որ նախատեսված է «Ռումէլիայի գաւառների վերաբերութեամբ 1903 թ. լրացուցիչ հրահանգների մէջ»։ Ինքը Թիւրքաց կառավարութիւնը վերին աստիճանի օգտակար ընդունեց այդ և կարգադրեց, որ նա գործադրվի, ինչպէս երևում է այն գրութիւնից, որ Թիւրքաց արտաքին գործերի մինիստրը յանձնել է Կ. Պօլսի ռուսաց դեսպանին 1903 թ. փետրվարի 10/23-ին։ Իսկապէս, եթէ ժանդարմէրիայի գործունէութիւնը զարգանար առաջ բերված ցանկութեան ոգով, երեք վիլայէթների բոլոր գիւղերը յամենայն դէպս կը ստանային նիւթական ապահովութեան minimum, որ կերաշխաւորէր նրանց բնակիչներին սակաւաթիւ հրոսակախմբերի կողոպուտների, հրձիգութիւնների և բռնութիւնների դէմ։ Ինչ վերաբերում է աւելի բազմաթիւ հրոսակախմբերին, [illegible] վէր ժանդարմէրիային, նրանց առաջխաղացումը երկրում ժանդարմերիան կը դժուարացնէր մինչև զօրքերի հասնելը։ Շինական պահակների պահպանութիւնը գիւղերին կերպով կը կատարէին իրանք, համայնքները, որովհետև նրանք՝ պահակախմբերը կոչված կը լինեն նրանց ծառայելու և պաշտպանելու։ Կարգ ու կանոն և ապահովութիւն հաստատելով, միաժամանակ կը լինէր դատական բարենորոգման գործադրութիւնը և ֆինանսական մասնաժողովի այժմեան կազմակերպութիւնը բարելաւելը։

Անգլիական հաղորդագրութիւնը, յենվելով Բեռլինի դաշնագրութեան վրա, մատնանշում է, որ ամբողջ Մակեդոնիայի կառավարիչ նշանակելը ինքնին մի միջոց է, որ ամենից լաւ կապահովէ երկիրը վերակազմելու և խաղաղեցնելու գործը։

Սկզբունքով համակրելով այդ սկզբունքին մենք այնուամենայնիւ ընդունելու ենք, որ նա ոչ մի շանս չունի ո՛չ բոլոր պետութիւնների միաձայն հաւանութիւնը ստանալու, ո՛չ սուլթանից ընդունվելու, և ճանաչելու՝ որ նոյն այդ նպատակին բաւականաչափ կարելի է հասնել գոյութիւն ունեցողներից աւելի բարեյաջող պայմաններ ստեղծելով, երեք վիլայէթների գեներալ-տեսչի համար։ Այս մտքերով Կայսերական կառավարութիւնը կարծում է, որ գեներալ-տեսչի պաշտօնը վէզիրի աստիճանում, որի պարտականութիւնները որոշված են Եւրոպական Թիւրքիային վերաբերող 1902 թ. հրահանգների մէջ, ինչպէս և Ռումէլիայի գաւառների 1903 թ. լրացուցիչ հրահանգներում, պէտք է պահպանվի այնքան ժամանակ, որ որոշված է պետութիւնների և Բ. Դրան համաձայնութեամբ, ոչ պակաս այն ժամանակամիջոցից, որ սահմանված է մաքսային 3 տոկոսային լրացուցիչ մաքսը ժողովելու համար։ Այդ պաշտօնը գրաւող անձը չէ կարող ուրիշով փոխանակվել այդ ժամանակամիջոցը լրանալուց ոչ շուտ և այդ մասին էլ մեծ պետութիւններին նախօրօք պէտք է հարցապնդել այդ առիթով։

Բացի դրանից դատական մասի և ֆինանսական մասնաժողովի նախագծվող վերակազմութիւնը մեծ չափով կը նպաստէր գեներալ-տեսչի և վերանորոգված տեղական կառավարութեան միւս մարմինների միահամուռ գործունէութեան։ Ինչ վերաբերում է ֆինանսական մասնաժողովին, մենք կողմնակից ենք բրիտանական առաջարկութեան, որ ֆինանսական մասնաժողովի անդամները, քաղաքացիական գործակալները ընդունվեն օսմանեան ծառայութեան մէջ։ Այդ միջոցը հետամուտ է առանձնապէս սուլթանի գերիշխանութեան սկզբունքը պահելուն և անկասկած կը դիւրացնէ աւելի լաւ և ընդարձակ հիմունքներով վերոյիշեալ մասնաժողովը կազմելու, ինչպէս և դատական մասը երեք վիլայէթներում։ Այդ հետևանքին հասնելու համար մեզ թւում է, որ անհրաժեշտ է ձեռք առնել հետևեալ միջոցները. ֆինանսական մասնաժողովի անդամները, քաղաքացիական գործակալները, օսմանեան կառավարութեան ծառայութեան մէջ ընդունվում են առանց որևէ փոփոխութիւն մտցնելու նրանց նշանակելու կարգի մէջ. մասնաժողովը այսուհետև էլ հսկելու է տեղական դատարանների գործունէութեան վրա այն մարմինների աջակցութեամբ, որ որոշված կ՚ւն դատական բարենորոգման ռուս-աւստրիական նախագծում, որ վերջերս քննութեան ենթարկվեց դեսպանների ձեռքով Կ. Պօլսում և ընդունվեց Բ. Դռնից ամբողջովին։

Վեց պետութիւնների իրաւունքների հաւասարութեան սկզբունքի գործադրութիւնը կարող էր նպաստել լաւագոյն կերպով ապահովելու իրական հսկողութիւն երեք վիլայէթների ընդհանուր կառավարութեան վրա։ Իրականութեան մէջ այդ սկզբունքը արդէն գործնականապէս գործադրվում է ժանդարմէրիայի կազմակերպութեան գործում, որ յանձնված է յիշեալ պետութիւնների նշանակած ինստրուկտորներին։ Այս ենթադրութիւններով հարկաւոր է աջողեցնել, որ Բ. Դուռը յանձնի ֆինանսական մասնաժողովի՝ իտալական, մեծ բրիտանական, ֆրանսիական և գերմանական պատգամաւորների ընդունէ այն իրաւունքները, որոնցով օգտվում են ռուսաց և աւստրո-ունգարական քաղաքացիական գործակալները։ Այդ դէպքում մասնաժողովի բոլոր անդամները կարող կը լինեն հաւասար չափով հսկողութիւն ունենալ տեղական ոստիկանութեան մարմինների գործունէութեան վրա, ճիշտ տեղեկութիւններ ստանալով իրերի ընթացքի մասին օֆիցեր-ինստրուկտորների միջոցով։

Ֆինանսական մասնաժողովը կարող է նոյնպէս, Բ. Դրան հաւանութեամբ, մշակել մի կարևոր հարց ևս—որ Թիւրքաց զօրքերը և քաղաքացիական իշխանութիւնները փոխադարձ օգնութիւն են ցոյց տալու միմեանց անկարգութիւնները ճնշելու գործում, ինչպէս և ուրիշ կանոններ մշակել, որոնք անհրաժեշտ են տեղական կառավարութեան կանոնաւոր գործունէութեան համար։

Նկատի առնելով, որ պետութիւնները անկեղծօրէն ցանկանում են հաստատուն հիմունքներով կարգ ու կանոն, ապահովութիւն և բարեկեցութիւն հաստատել երեք վիլայէթներում, և ուշադրութեան առնելով այն հանգամանքը, որ անյապաղ անհրաժեշտ է այնպիսի գործնական միջոցներ ձեռք առնել, որոնցով կարելի է այդ նպատակին հասնել, Կայսերական կառավարութիւնը յոյս է տածում, որ մեծ պետութիւնների միասիրտ վճիռը առանց դանդաղելու վերջ կը դնէ իրերի դրութեանը, որի անբարեյաջող կողմերը և վտանգները ցոյց են տրված բրիտանական կառավարութեան հաղորդագրութեան մէջ»։

—

Գանձակ, 25 մարտի

Իգիրմիգօրդ մահլի Վերին-Շէն գիւղի երբեմնի ուսուցիչ Գրիգոր Յովսէփեանը, որ վերջին ամիսներում թողնելով իր պաշտօնը՝ վարում էր Թուրք Բօհանմագլու և Կզլ-Հաջիլուի գիւղական գրագրի պաշտօնը, ամսիս 22-ին գնդակի վեց հարուածով սպանվում է անյայտ մարդկանց ձեռքով Իշադուր կոչվող անտառում, «Չիք» աղբիւրի մօտ։

Հանգուցեալը պրիստաւի յանձնարարութեամբ գնում է Երքէջ և շրջակայ միւս գիւղերը հասարակութիւններից բերելու նըպաստներ բաժանող վաքիլների վաւերացրած օրինապահանջ համախօսականը։ Երքէջ գիւղում գործերը վերջացնելով, ճանապարհվում է Վերին-Շէն, բայց սպանվում է յիշեալ վայրում։

Սպանութեան կասկածը ընկնում է հայերի վրա, որովհետև տարվայ այս պահուն այդտեղ Թուրքեր չեն յաճախում։

Սպանութիւնը կատարվել է ոչ կողոպտելու նպատակով, որովհետև նրա վրա եղած փողերին ձեռք չեն տուել. նոյնպէս նա անձնական թշնամիներ չունէր։

Երկու օր առաջ Գանձակում վախճանվեց Գանձակ քաղաքացի Գրիգոր Դաղաշեանը, որը կտակել է քաղաքին կից Կորինաշէն աւանի ջրհանութեան համար հարիւր րուբլի և նոյն աւանի եկեղեցու շինութեան օգտին մի հարիւր րուբլի։

Սագան

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՏԱՒՐԻԿԵԱՆ ՊԱԼԱՏԻՑ

—

Պետերբուրգ, 20 մարտի

Պուրիշկեվիչը նորից արտաքսվեց Դումայի նիստից. բայց այս անգամ պատիժը աւելի մեղմ է,—նա միայն այսօրվայ նիստից արտաքսվեց։

Ինչպէս երևում է, աջակողմեանները վճռել են նոր տակտիկայի հետևել, որովհետև նրանք թէ անցեալ նիստին և թէ այսօր պաշտպանում էին Պուրիշկեվիչին և արդարացնում նրա վարմունքները։

Թէպէտ նրանք զգում են, որ հոկտեմբերեանները սկսել են գլուխ բարձրացնել և գերիշխող [illegible]ութիւն ստանալ, որովհետև բիւջէտը արդէն կամաց-կամաց ընդունվում է և մեծ մասամբ անցնում է հոկտեմբերեանների կամ, աւելի ճիշտն է ասել, կառավարութեան ընդգծած ուղիով։ Այդ հանգամանքը նրանց հանգստութիւն չէ տալիս և ցանկանում են նորից իրանց գեգեմօնիան հաստատել հոկտեմբերեանների վրա։ Թէպէտ այդ այդպէս չէ, բայց այսօրվայ փաստը ինքնըստինքեան հետաքրքրական է։

Մի շարք ուրիշ հարցեր քննելուց յետոյ Դուման անցաւ օրակարգի 7-րդ կէտին, այն է 94 պատգամաւորի (գլխաւորապէս աջակողմեան քահանաների) առաջարկութեանը, որ պետական գանձարանից յատկացվի 4,003,740 րուբլի եկեղեցական դպրոցների պահպանման և նորերի բացման համար։

Եւ որովհետև այդ առաջարկութիւնը ներկայացված է Դումայի նակազի 58-րդ յօդուածի իմաստով, ուստի Խօմեակօվը առաջարկում է Դումային վճռել—ընդունե՞լ այդ առաջարկը և յանձնել պատշաճաւոր (ուսումնարանական) մասնաժողովի քննութեան, թէ՞ մերժել։

Այստեղ առաջանում է առաջին ինցիդենտը. բայց նա զաւեշտական բնաւորութիւն էր կրում, ահա թէ ինչպէս. եպիսկոպոս Եւլօգին ցանկանում է պաշտպանել իր առաջարկը, իսկ դէմ ուզում են խօսել երկու հոգի։ Նախագահը առաջարկում է այդ երկուսին, որ դրանցից մէկն ու մէկը զիջի միւսին. բայց ոչ Պուրիշկեվիչը և ոչ էլ Դզիւբինսկին չեն ցանկանում զիջել։ Բարձրանում է ծիծաղ։ Այն ժամանակ Խօմեակօվը վճռում է վիճակ գցել, և առաջարկում է բարոն Մէյէնդօրֆին վիճակը հանել։ Վիճակը ընկնում է Պուրիշկեվիչին։ Բարձրանում է նորից ահագին աղմուկ և ծիծաղ։

Եպ. Եւլօգին երկար ու բարակ բացատրում է, որ ուղղափառ եկեղեցական դպրոցները մի-մի ազատարար հրեշտակներ են ժողովրդի համար, և եթէ նրանք չը լինեն, դա կը լինի մեծ անբաղդութիւն և դժբաղդութիւն ռուս ժողովրդի համար։ Նա առաջարկում է, որ այդ օրինագիծը յանձնվի ուսումնարանական մասնաժողովին։

Օբեր-պրոկուրոր Իզվոլսկին ցանկութիւն է յայտնում խօսել։ Նա յայտնում է, որ կառավարութիւնը ահագին նշանակութիւն է տալիս եկեղեցական դպրոցներին և գտնում է, որ նա մեծ ծառայութիւն է մատուցանում ժողովրդին։ Բայց կառավարութիւնը այս տարի բիւջէտի մէջ չէ մտցրել այդ դպրոցների համար համապատասխան գումար, աչքի առաջ ունենալով պետ. գանձարանի ֆինանսական դրութիւնը։ Իզվոլսկին չէ ցանկանում ըստ էութեան քննել օրինագիծը, որովհետև նա դեռ մասնաժողովում հնարաւորութիւն կունենայ խօսելու [illegible] է, որ Դուման ընդունի այդ առաջարկութիւնը, որովհետև 40,000 այդպիսի դպրոցներ սպասում են Դումայի այդ որոշմանը, դրա համեմատ էլ՝ ուսուցիչները և աշակերտները։ Նա թէև ճառի սկզբում յայտնեց, որ մտադիր չէ շօշափել այն հարցը, թէ ո՛ր դպրոցները աւելի լաւ են և նպատակայարմար—պետական, զեմստվային, թէ եկեղեցական, բայց ճառի վերջում ընդգծեց, որ ռուս ժողովրդի համար ամենաանհրաժեշտ և ցանկալի դպրոցները եկեղեցականներն են, որովհետև ուսումը այնտեղ անցնում են ցանկալի ուղղութեամբ։

Նախագահ Խօմեակօվը յայտնում է, որ այժմ Պուրիշկեվիչը պիտի խօսէ։ Պուրիշկեվիչը բարձրանում է ամբիոն մի ահագին կապոց գրքերով։

Խօմեակօվը կարծես թէ զգալով, որ Պուրիշկեվիչը թեքվելու է հարցից, նախազգուշացնում է, որ նա կարող է յայտնել միմիայն իր կարծիքը, թէ արդեօք ընդունե՞լ առաջարկը և յանձնել կոմիսիային, թէ՞ մերժել։

Պուրիշկեվիչը սկսում է հարցը քննել ըստ էութեան և պահանջում է, որ այդ օրինագիծը այսօր և եթ ընդունվի։ Նախագահը զգուշացնում է և խնդրում, որ նա խօսէ հարցին ինչ ընթացք տալու մասին։

Պուրիշկեվիչը սկսում է 18-րդ դարու սկզբից պատմական ակնարկ...

Նախագահը նրան երկու անգամ զգուշացնում է, իսկ Պուրիշկեվիչը ուշադրութիւն չէ դարձնում և շարունակում է։ Նախագահը նորից հրաւիրում է կարգի. այդ ժամանակ Պուրիշկեվիչը դեմօնստրատիվ կերպով հաւաքում է գրքերը, իջնում է ամբիոնից և դիմելով Խօմեակօվին՝ բղաւում է, որ նա զրկում է պատգամաւորին խօսքի ազատութիւնից։

Բարձրանում է աղմուկ. Նախագահը հանդարտացնում է պատգամաւորներին և դիմում է Պուրիշկեվիչին, որ նա զգոյշ լինի, իսկ վերջինս տեղից վեր է թռչում և բղաւում. «Ինչ որ ուզում էք ասացէք, ինձ համար ո՛չ մի նշանակութիւն չունի. դուք ձախակողմեանների բանակն էք անցել»։

Հոկտեմբերեանների շարքում բարձրանում է սարսափելի աղմուկ, բռունցքով ծեծում են նստարանները և պահանջում են դուրս վռնդել նրան։ Խօմեակօվը հազիւ-հազ կարողանում է լռեցնել և խաղաղութիւնը վերականգնել, և առաջարկում է Դումային վճռել Պուրիշկեվիչին հեռացնել այս նիստից։ Բոլոր աջակողմեանները Վ. Բօբրինսկու և Կրուպէնսկու կուսակցութեան դէմ բողոքում են, բայց Դուման համաձայնում է նախագահի առաջարկի հետ։ Պուրիշկեվիչը հեռանում է, իսկ աջակողմեանները ցանկանում են օբստրուկցիա կազմել։

Շուլգինը գնում է դէպի ամբիոն և ցանկանում է խօսել, բայց Խօմեակօվը հարցնելով, թէ ինչի մասին է ուզում խօսել, ցոյց է տալիս դէպի դուռը, թէ կարող է թողնել դահլիճը, եթէ ցանկանում է։ Շուլգինը, սաստիկ յուզված, ինչ-որ գրում է թղթի վրա և ստանում է հնարաւորութիւն խօսելու։ Նա յայտնում է, որ նախագահը բռնութիւն է գործ դնում խօսքի ազատութեան վրա և այդ պատճառով թողնում է դահլիճը։ Նախագահը նրան պատասխանում է, որ կարող է չը շտապել, որովհետև կարող է և՛ նրան վռնտելու հերթը հասնել։ Դրանով իսկապէս օբստրուկցիան վերջանում է, որովհետև սկզբում բոլոր աջակողմեանները ոտքի էին կանգնած, բայց հետզհետէ նստում են իրանց տեղերը։

Աջակողմեան Նովիցկին յայտնում է, թէ որովհետև Պուրիշկեվիչը հնարաւորութիւն չունեցաւ այդ առաջարկի դէմ խօսելու, այդ պատճառով նա չէ իմանում թէ ինչպիսի վճիռ կայացնի (բուռն ծիծաղ). հետևաբար աջակողմեանները ձեռնպահ են մնում։

Սօցիալ-դեմօկրատները դէմ են այդ օրինագծին։

Կադետները համաձայն էին յանձնել կոմիսիային, եթէ նրանց հնարաւորութիւն տային յայտնելու այն մոտիվները, որոնցով նրանք առաջնորդվում են։ Խօմեակօվը թոյլ չէ տալիս, նրանք էլ յայտնում են, որ դէմ են առաջարկին։

Աշխատաւորականները նոյնպէս դէմ են։

Քուէարկվում է. ընդունվում է և յանձնըվում ուսումնարանական մասնաժողովին։

Այդ միջոցին Բօբրինսկին և Կրուպէնսկին մօտենում են այս կամ այն հոկտեմբերեաններին և բողոքում նախագահի վարմունքի դէմ դէպի Պուրիշկեվիչը գործ դրած անարդարութեան դէմ, բայց բաւարարութիւն չեն ստանում։

Յայտարարվում է ընդմիջում, որի ժամանակ կուլուարներում ահագին աղմուկ է բարձրանում աջակողմեանների և հոկտեմբերեանների միջև։

Դուման վճռեց, որ առաջիկայ երկուշաբաթ օրվայ նիստը յատկապէս նուիրվի Ամուրի երկաթուղու շինութեան հարցին։

Արսէն Քալանթար

ԿՈՄՍ ՎՈՐՈՆՑՈՎ-ԴԱՇԿՈՎԻ ՅՕԲԵԼԵԱՆԸ

—

Նոր-Բայազէտից ուղարկվել է հեռագրով հետևեալ ուղերձը կոմսին.

«Գաւառում երբ հացի մատակարարութիւնն էր կատարվում, հասաւ մեզ լուր յիսնամեայ ծառայութեան այն անձի, որի հոգսերը աշխատաւոր գիւղացիութեան մասին արտայայտվեցին այնքան լայն և այն[illegible] ժամանակին։

«Երախտագէտ ժողովուրդը, ձեռնարկելով նուիրական սերմնացանութեան, լիազօրեց մեզ խնդրել Քեզ, արքայական Փոխանորդիդ, ընդունել այսօր ողջոյն և Նոր-Բայազէտի գաւառի ազգաբնակութիւնից։

«Թող Աստուած երկարացնէ ականաւոր ռուս պաշտօնեայի տարիները, թող տևական անէ նրա բարձր հովանաւորութիւնը բազմացեղ Կովկասի վրա։

«Հաւատա, մեր ժողովրդական կոմս, որ Դու ունիս ոչ միայն արքայական բոլոր շնորհները, բայց Քեզ հետ է և ամբողջ ժողովուրդը։ Մենք երբէք չենք մոռանայ Քո խոհեմ և անաչառ կառավարութիւնը։ Մենք երբէք չենք մոռանայ կոմս Վորոնցովին։

«Նոր-Բայազէտի յաջորդ Մուրադբէգեան վարդապետ։ 1828 թւի Թիւրքահայ գաղթականների առաջնորդի սերունդ Արծրունի։ Նախկին Զօդեան գաւառների տիրողներ՝ Հաջի Ալիշ աղա և Սամէդ Բէհաստամսկի»։

—

Բաթումի եւ Արդուինի հայ հասարակութիւնների մատուցած ուղերձը

Ձերդ Պայծառափայլութիւն Կոմս Իլլարիոն Իվանովիչ,

Ռուս Երկրի Ծայրագոյն Պետր երջանկացրեց Կովկասը և մասնաւորապէս նրա հայ ազգաբնակութիւնը՝ նշանակելով Ձեզ։ Այդ լուրը ուրախութեամբ լցրեց վիրաւորված կովկասահայերի սրտերը, որոնցից, մի ճակատագրական սխալով, խլվել էր այն, ինչ որ ամենաթանգագինն էր նրանց համար և անքակտելի կերպով կապված է նրանց ազգային գիտակցութեան և կրօնքի հետ։

Եւ հէնց որ Դուք ստանձնեցիք Ձեր պատասխանատու պաշտօնը փորձութիւնների այդ ամենածանր տարին, և ահա, օգուտ քաղելով Ձեր մերձաւոր դրութիւնից առ Պաշտելի Միապետն Ռուսաստանի, Դուք Ձեր անձնական ձեռներէցութեամբ տեղեկութիւն տուիք Նորին Կայսերական Մեծութեան կովկասեան հայերի վշտի և նրանց անարդար ու ծանր հալածանքների մասին։ Ձեր սրտագին, անկեղծ և համարձակ միջնորդութեամբ այդ սուրբ գործում Դուք ձեռք բերիք Միապետի բարեհաճութիւնը դէպի հայերը։ Մեր եկեղեցական և դպրոցական գոյքերը վերադարձվեցին։ Իսկ դրանից քիչ առաջ, շնորհիւ Ձեր Պայծառափայլութեան բարեհաճ վերաբերմունքին, իր գործունէութիւնը վերսկսեց նաև Կովկասեան հայոց բարեգործական ընկերութիւնը։ Այդ վսեմ և պատմական րօպէն հայերի կեանքում անջնջելի է։ Դա արդիւնք էր մի իմաստուն և փառաւոր քաղաքականութեան, որ կազմում է բոլոր հայերի կողմից յարգված, սիրված և թանգագին յօբելեարի անձնաւորութեան՝ անքակտելի սեփականութիւնը։

Բաթումի և Արդուինի հայ հասարակութիւնները լիազօրութիւն են տուել մեզ խոնարհեցնել մեր գլուխը Ձեր առաջ և մատուցանել Ձեզ մեր անկեղծ ու սրտագին շնորհաւորութիւնը Ձեր յիսնամեայ ծառայութեան առիթով։

Յիսուն տարի Դուք ծառայել էք Ռուսաստանի Միապետներին և այդ երկարամեայ փառաւոր ծառայութեան ընթացքում Դուք տուել էք ամեն ինչ, որով կարող է պարծենալ ռուս լաւագոյն աւագանին։ Մենք երջանիկ ենք, որ տեսնում ենք Ձեզ Ձեր յոբելեանի օրը կատարելապէս առողջ։ Թող Աստուած պահէ Ձեզ երկար տարիներ։ Թող Ամենաբարձրեալը բաղդաւորացնէ Կովկասը երկարաձգելով Ձեր պաշտօնավարութիւնը այդ ծայրագաւառում։ Մենք համոզված ենք, որ միայն Դուք, արքայական արժանաւոր անկախ ներկայացուցիչ և ժողովուրդների սիրելի, կարող էք տանել դէպի բաղդաւորութիւն և բարօրութիւն կովկասեան բազմացեղ ազգաբնակութիւնը։

ՊԵՏԱԿԱՆ ԴՈՒՄԱ

(Հեռագրով)

(Շարունակութիւն և վերջ)

Այդ լուրերը անհանգստացնում են Արևելեան Սիբիրը։ Սիբիրի բնակիչները վաղը մարդ կուղարկեն իմանալու՝ ինչպէս վճռեց Պետական Դուման. շրջէ՞ց արդեօք Ռուսաստանը իր երեսը Սիբիրից, թէ՞ ձեռք մեկնեց նրան. միացնու՞մ է նրան երկաթուղիով կենտրոնական նահանգների հետ, թէ՞ ոչ։ Վաղը, Զատկի օրը, աւետիք ուղարկեցէք, պարոններ, որ միանում ենք մենք նրա հետ, որ մենք նրան ամուր ենք բռնում Ռուսաստանի հետ, քանի Ռուսաստանը կանգուն է (կենտրոնում և աջակողմում բուռն ծափահարութիւն)։

Չիլիկինի ճառից յետոյ ժամը 6 և 45 րօպէին նիստը փակվում է։

Վիճաբանութիւնների շարունակութիւնը յետաձգվեց հետևեալ նիստին, որ նշանակված է մարտի 27-ին, առ. ժամը 11-ին։

ՔԱՂԱՔԱՅԻՆ ԳՈՐԾԻՉՆԵՐԻ ԺՈՂՈՎԸ

Չորեքշաբթի, մարտի 26-ին, Թիֆլիսի քաղաքային ինքնավարութեան ձայնաւորները Թիֆլիսի ժողովարանում մի ճաշկերոյթ տուին ի պատիւ Անդրկովկասի գաւառական քաղաքներից Թիֆլիս եկած քաղաքային գործիչների։ Ձայնաւորներից մասնակցում էին մօտ 30 հոգի, իսկ հիւրերը, որոնց ի պատիւ տրվում էր ճաշկերոյթը, մօտ 70 հոգի էին։

Ճաշի ժամանակ Թիֆլիսի քաղաքագլուխ իշխան Չերքեզով առաջարկեց մարտի 26-ը համարել իբրև քաղաքային գործիչների առաջին համագումար և այսուհետև ամեն տարի, մարտի 26-ին, կազմել համագումար Կովկասի բոլոր քաղաքային ինքնավարութիւնների ներկայացուցիչներից։ Այս առաջարկը ընդունվեց մեծ համակրութեամբ։ Ճառեր խօսեցին Թիֆլիսի դումայի ձայնաւորներից—պ. պ. Ալ. Խատիսեան, Ք. Վերմիշեան, Ե. Դոլուխանեան, Էլիավա, Բագուի քաղաքագլուխ Րաևսկի, Բագուի դումայի ձայնաւորներ՝ Գավրինսկի, և Ահմէդ-բէկ Աղայեվ, Բաթումի քաղաքագլխի պաշտօնակատար Ժրալլեն, Փոթու քաղաքագլուխ Թակվարելիձէ, Շուշու քաղաքագլուխ՝ Բալանթարեան և ուրիշներ։ Ի միջի այլոց Բագուի քաղաքագլուխը շեշտեց այն հանգամանքը, որ Կովկասում աւելի ազատ և լայն է շնչվում, քան Ռուսաստանում այժմ, և քաղաքային գործիչները այստեղ աւելի լաւ հնարաւորութիւն ունեն գործելու։

Որոշվեց յանձնել Թիֆլիսի քաղաքագլուխ Չերքեզովին՝ աշխատել անպատճառ գլուխ բերել համագումարը։

ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԳԱՒԱՌԻՑ

Կաղզուան, 10 մարտի

Ամսիս 9-ին տեղական ծխական ժողովը որոշեց մեր եկեղեցուն պատկանող հինգ այգիները ծախել և ստացված գումարով գնել խանութներ կամ նորերը շինել տալ։

Պէտք է ասել, որ վերջին տարիներում եկեղեցու այգիները վարձողները ոչ միայն չէին խնամում, այլ՝ ամեն բան իրանց շահերին ծառայեցնելով՝ մեծ վնասներ էին հասցնում ծառեր կտրատելով և այլն. այնպէս որ, եթէ մի քանի տարի էլ այդ կերպ շարունակվի, այգիները միանգամայն ամայանալով այլ ևս ոչ մի արդիւնք չեն բերի։ Հէնց հիմա էլ այն աստիճան խոպանացել են այգիները, որ նրանց մշակելու, շրջապարիսպներն ու հնձանները նորոգելու համար հազարներ ծախս կը լինի, իսկ ներկայումս 150 կամ ամենաշատը 200 ր. արդիւնք է ստացվում. այն ինչ՝ վաճառելու դէպքում՝ ստացված գումարով առնվելիք խանութները ամենապակասը 5—6 հարիւր ր. արդիւնք կը բերեն։ Այդ բոլորը աչքի առաջ ունենալով՝ դպրոցի նիւթական վիճակի մասին մտածող մի խումբ երիտասարդներ դպրոցի հոգաբարձութեան հետ որոշեցին այդ հարցը առաջարկել ծխական ժողովին, որն, ի պատիւ տեղիս հասարակութեան, աջող ելք ունեցաւ։ Մնում է որ [illegible] իշխանութիւնն էլ իր կողմից աջող [illegible] տայ այդ գեղեցիկ գործին, որով առաւելն 2 անգամ աւելի արդիւնք կըստացվի, այլ խօսքով մի արդիւնաւոր աղբիւր կաւելանայ եկեղեցուն՝ մեր նիւթապէս շատ խեղճ դպրոցի օգտին։

Մ. Ղազարեան

—

Թարթարի հովիտ, 5 մարտի

Անցան, գնացին սուգի այն անիծեալ օրերը... Հայ և Թուրք դարաւոր եղբայրները կրկին յետ դարձան իրանց քարուքանդ եղած օջախի շուրջը, նորոգեցին, շէնացրին իրանց անմիտ արարմունքների սև արդիւնք աւերակները, բայց դժբաղդ սարօվեցին դեռ ևս անտէր-անտէրունչ ընկած է չօլերում, հալ ու մաշ է լինում տարագիր...

Այն օրից արդէն, երբ նրանք թողին հայրենի օրրանն ու փախան, երկու ձմեռ անցաւ. այժմ էլ, այս սև օրերին, երրորդ ձմեռվայ սառնամանիքները եկան թեակոխեցին, բայց խեղճ սարօվեցու համար կորվել է մի պատսպարան, մի տաքուկ անկիւն։

Լաւ ապրուստի, նիստ ու կացի սովոր, նա այսօր սոված, ծարաւ մնացել է «բաղի տան, բաղի դուան»։ Էլ լծկան չը մնաց, տարիների ընթացքում վաստուն յօյսերով գործած գեղեցիկ գորգեր, կանանց վրայի թանգագին զարդեր, վերմակներ, բարձերի թաւշեայ երեսները—բոլորը, բոլորը ծախեցին, որպէսզի մի քանի ամսով էլ երկարացնեն իրանց խղճուկ զաւակների չարքաշ գոյութիւնը, միշտ յօյսերով օրօրվելով, որ վաղ թէ ուշ օգնութեան ձեռք կը մեկնվի իրանց։

Աչքները ջուր կտրեց սպասելուց։

Սիւնեցի Լեոն

—

Համզաչիման, 25 փետրվարի

Որքան էլ բնութեան պատահարներից ազատ լինի երկիրը և առատ բերք ունենայ, այս գիւղի ժողովուրդը սովոր է հաց գնելու, որովհետև հացաբոյսերը այստեղ ոչ մի ժամանակ չեն բաւականացնում աշխատող գիւղացուն։ Ամենաշատ սերմողը այստեղ 40—50 պուդ է սերմում և պուդին վերցնում է մէկ կամ կէս պուդ արդիւնք. այն էլ կիսով չափ դև—դժուկ է լինում, որի ուտողը 6—8 ժամ հիւանդանում, անզգայանում է, զրկվելով այդքան ժամերի աշխատութիւնից և առողջութիւնից, և որը ցորենի չափ է մեծութեամբ ու հնար չէ լինում որևէ գործիքով ջոկել։

Մեծ մասամբ այստեղ ցանում են կարտոֆիլ, որով աղքատ գիւղացու կենդանութիւնը պահպանվում է սովամահ լինելուց, և յիրաւի մի քանի անճար մնացած ընտանիքներ սովամահ եղած կը լինէին, եթէ գիւղի օգնութիւնը չը լինէր։ Մեր տանուտէր պ. Աւագ Յովհաննիսեանը, ամսական, մի քանի մարդկանց միջոցով գիւղից ողորմութիւն է ժողովում այդ կարօտեալների համար. օգնում են՝ ոմանք կարտոֆիլ տալով, ոմանք ալիւր, և այն ալիւրից, որ ինքը միայն կարողացել է 15—20 փունտ ալիւր վաճառից գնել, այդքանից էլ մասն և բաժին է հանում իր դրացուն և մահից փրկում։

Բացի տափարակի վարելահողերից, միւս ամարելու սարերը և ձմեռվայ զոմանոցները բոլորը մնում են մեզ վրա անօրգով և տարեկան վճարում ենք մօտ 1000 ր.։ Չը նայելով որ տեղիս ժողովուրդը հողի մեծ պակասութիւն ունի և քանիցս անգամ բողոքել է իր նեղութեան մասին և այն կրած վնասների, որ յորդ անձրևներից առաջացած սելաւները սարերից քար ու աւազը բերել լցրել են այդ տափարակի վարելահողերի երեք քառորդ մասը։

Այս երրորդ տարին է, որ մեր գիւղից 10 տուն կիսով ցանք են անում Կնդոյում, որ գտնվում է Անիի աւերակներից 35 վերստ հեռաւորութեան վրա դէպի Կողբ աղահանքը, Ախուրեան գետի աջ ափում, որ մեզանից հեռու է մօտ 149 վերստ։ Ապրուստի նեղն ընկած և մի կտոր բերքի հողի կարօտ համզաչիմանցին գարնանը բարձում է սայլին գութանը, չուլթը, տափանը և այլ գործիքներ, շարժում ճանապարհորդում յիշեալ տեղը գնալու համար, որտեղ կան և 15 տուն ղաղթական հայեր։

Այդ հողը կապալով վերցրել է տէրութիւնից ալեքսանդրապօլցի Յովհաննէս Ալոյեանցը մի թեթև գնով, որ կիսատէր է դառնում 25 աշխատող ընտանիքի ցանքին՝ անխղճաբար հաւասարապէս բաժանելով թէ ցորենը, թէ գարին և թէ խոտը։

Չը նայելով հացի սղութեան և սովից քաշած տանջանքներին, մեր գիւղացիք իրանց զաւակների կրթութեան գործում էլ յետ չեն մնում, աւելացնելով այդ փոքր նեղութիւնն էլ միւսների վրա. շարունակվում է երկդասեան երկսեռ ուսումնարանի ուսումը. կան 90 աշակերտներ և 20 աշակերտուհիներ։

Դպիր

—

Լագօդաղ, 24 մարտի

Մարտի 23-ին հայոց դպրոցի շինութեան մէջ կայացաւ Կովկասի հայոց բարեգ. ընկերութեան Լագոդաղի ճիւղի առաջին ժողովը։ Ընդհ. ժողովի նախագահ ընտրվեց Բագրատ ք. Սուքիասեան, իսկ քարտուղար՝ Յ. Գրիգորեան։ Նախագահ հ. Սուքիասեան մի քանի խօսքով բացատրեց բարեգ. ընկերութեան կատարած գործն անցեալում, ապա կարդալով խորհրդի պաշտօնական գրութիւնը, որով թոյլատրվում է բանալ Լագոդաղում ճիւղ, պաշտօնապէս յայտարարեց Լագոդաղի բարեգործական ճիւղի բացումը։ Տեղի ունեցաւ տեղական վարչութեան անդամների ընտրութիւն։ Խորհրդի անդամներ ընտրվեցին՝ Բագրատ ք. Սուքիասեան, Յ. Գրիգորեան, տիկին Ե. Թումեան, Ա. Բալահայրումեան և Մ. Լեկրեան. փոխ-անդամներ՝ Յ. Նարինեան և Մ. Եարեան. վերստուգող յանձնաժողովի անդամներ՝ Ս. Մատինեան, Կ. Կալատուզեան և Գաբրիէլեան։ Անդամների թիւն առ այժմ 15 է։

N. N.

ԹԱՏՐՈՆ ԵՒ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԻՒՆ

I

Առաջիկայ կիրակի օր, մարտի 30-ին, Թիֆլիսի արտիստական թատրոնում կը ներկայացվի իշխան Սումբատովի «Դաւաճանութիւն» պիէսը ռուսերէն լեզուով։

Ներկայացում կազմակերպողները Աւճալեան թատրոնի սիրողներն են, որոնց անունները աֆիշաներում նշանակված են ծածկանուններով։

Գները էժանացրած են։

Ներկայացումը տրվում է Աւճալեան սանատորիայի օգտին։

II

Երեքշաբթի, մարտի 25-ին, Թիֆլիսի արքունական թատրոնում տրվեց մի ներկայացում, որ կազմակերպել էին Թիֆլիսի զինուորական շրջանները կոմս Վորոնցով-Դաշկովի յոբելեանի առիթով՝ կովկասեան ինվալիդների օգտին։

Ներկայացման սկզբում գեներալ Պոտտօ ծանօթացրեց հասարակութեանը ինվալիդների համար հաստատված դրամարկղի կազմակերպութեան հետ և ցոյց տուեց նրա կարևոր նշանակութիւնը զինուորականների համար։

Պոտտօյի դասախօսութիւնից յետոյ զինուորական երաժշտական միացեալ խումբը նուագեց կայսերական օրհներգը, որը կրկնվեց երեք անգամ։

Այնուհետև սկսվեց կոնցերտական մասը։ Երաժշտութիւնը նուագեց «Ռուսլան և Լիւդմիլա» օպերայի ուվերտիւրան և «Յառաջ» քայլերգը. իսկ կօզակների երգեցիկ խումբը երգեց չորս երգ, որոնցից վերջինն էր Ռուբինշտէյնի ռօմանսը մալօրոսական բառերով։

Միջարարից յետոյ տրվեց «Երեկոյթ» դիվերտիսմենտը երգեցողութիւններով, որոնք հաւանութիւն գտան հասարակութեան կողմից։

Թէ «չարդաշ» և թէ կովկասեան պարերը աջողութիւն ունեցան։

Թատրոնը ծայրէ ի ծայր լիքն էր։ Վերևի գալլերեայում վաճառվում էին շամպայն և ուտեստներ։

Երեկոյթից ստացված արդիւնքը յատկացվում է ինվալիդների դրամարկղին։

Սիրող

III

Ամսիս 26-ի երեկոյեան, յօգուտ հայ չքաւոր երեխաներին օգնող «Լոյս» ընկերութեան նոր բացված դպրոցի՝ Թիֆլիսի ժողովարանում տեղի ունեցած երեկոյթը շատ աջողակներից չէր կարելի համարել։ Ամենից գլխաւորն այն է, որ մեծ հասարակութիւն չը կար, իսկ եղածն էլ այն խաւերից չէր, որը կարող լինէր «Լոյս» ընկերութեանը հասոյթ տալ։

Եղած յայտարարութեան համաձայն, պիտի խաղային Փր. Կօպպէի «Կրեմօնայի ջութակագործը» դրաման, մէկ գործողութեամբ։ Սակայն, ժամը 9-ը արդէն անցած, յայտարարեցին, որ ջութակահարի հիւանդութեան պատճառով այդ պիէսը չի ներկայացվի։ Խաղացվեց ծրագրի 3-րդ բաժինը՝ Մօլիէրի «Ակամայ բժիշկ» թարգ. դերասան Ա. Արմէնեանի, որն էլ հէնց խաղում էր Զգանարելի (ակամայ բժշկի) դերը։ Վատ չէր պ. Արմէնեանը Զգանարելի դերի մէջ, բայց կարծում ենք, որ նա կարող էր աւելի լաւ լինել մի ուրիշ, աւելի յարմար ու ընդարձակ բեմի վրա։

Երեկոյթի 2-րդ՝ երաժշտական բաժնում, որ նոյնպէս հարուստ չէր, ամենից հետաքրքրականը մանդօլինի վրա ածող սիրողների խումբն էր, մօտ 30 հոգուց բաղկացած, որ նուագում էր երիտասարդ պ. Մելինչուկի ղեկավարութեամբ։

Երեկոյթի վերջում պարեր էին նշանակված, բայց ժամանակի շատ ուշ լինելու պատճառով շատ քչերը մնացին։

Բեպօրտեօր

IV

Թուրք սիրողները, չորեքշաբթի, մարտի 26-ին, Թիֆլիսի արքունական թատրոնում ներկայացրին նոր թուրքերէն պիէս «Աղա Մահմադ շահ Ղաջար»։

Հեղինակն է Ա. Հախվերդով։

Պիէսը պատմական է և ներկայացնում է ղաջարների հարստութեան հիմնադիր Աղա Մահմադ-շահի կեանքի գլխաւոր անցքերը։

Դա այն Աղա Մահմադ-շահն է, որ արշաւեց Թիֆլիսի վրա և նրան աւերեց։

Պիէսը բաղկացած է հինգ գործողութիւնից, որոնք վերածված են ինն առանձին տեսարանների։

Պիէսի մէջ կան բազմաթիւ գործողներ, բայց գլխաւորները ինքը Աղա Մահմադն է և նրա մինիստր Հաջի Իբրահիմ-խանը։

Հեղինակը աշխատել է մնալ հարազատ պատմական աւանդութիւններին և ներկայացնում է նշանաւոր շահի կեանքի դէպքերը ժամանակագրական կարգով, սկսած նրա առաջին քայլերից մինչև սպանվելը Շուշում։

Պիէսը իբրև դրամատիկական գրուածք անկատար է։ Թոյլ են դրամատիկական հանգոյցները, աղքատ է հոգեբանական վերլուծութիւնը, բայց նիւթը դասաւորված է հետաքրքրական ձևով և նա բանեցնում է հանդիսականի ուշադրութիւնը բեմի և գործողների վրա։ Չը նայելով տեսարանների և միջարարների բազմութեան, հանդիսականները առանց ձանձրանալու մնացին մինչև վերջ և իրանց ծափահարութիւններով արտայայտում էին գոհունակութեան զգացմունքները։

Հանդիսականների մեծագոյն մասը անդրկովկասեան և պարսկական թուրքեր էին. կային նաև հայեր, ռուսներ և վրացիներ։ Թատրոն էին եկել նաև թրքուհիներ թէ եւրոպական և թէ տեղական տարազներով։ Ներկայ էին և պարսից հիւպատոսարանի պաշտօնեաները։

Դերակատարները համարեա բացառապէս թուրքեր էին, բացառութեամբ Աւետեանի, որ կատարում էր մինիստր Միրզա Ջաֆար խանի դերը։

Աղա Մահմադ-շահի դեր կատարող թուրք դերասան Արաբլինսկին ամենախոշոր դրամատիկական ոյժն էր ներկայացման մէջ։ Նա իրատեսակ մի տիպ էր ստեղծել ղաջարական առաջին շահի անձնաւորութիւնից։ Դա չզային, արագաշարժ, վճռական, շուտ մտածող և շուտ վճռող բռնակալի մի տիպ էր, յանցաւոր իր մտածողութիւնների մէջ, անդրդուելի իր որոշումների մէջ, անգութ իր դատերում և անընկճելի իր կամքի արտայայտութեան մէջ։ Արաբլինսկին չունի բազմազան շարժումներ և ձայնի բազդրեալ ելևէջներ, բայց ըմբռնում է տիպի գլխաւոր էութիւնն ու բնաւորութիւնը և նրան արտայայտում է ուժեղ ու գունաւոր եղանակով։ Արաբլինսկին օրվայ հերոսն էր։ Նա արժանացաւ բուռն ծափահարութիւնների և ստացաւ արժէքաւոր մի ընծայ։

Միւս դերակատարները լաւ սովորել էին իրանց դերերը և նրանցից մի քանիսը իրանց փոքրիկ դերերում բաւարար էին բատ ամենայնի։

Պիէսը բնորոշ է ի միջի այլոց մի բանով, որ նրա մէջ չը կայ ոչ մի կանացի անձ։ Պատճառը մասամբ երևի այն է, որ հեղինակը նախատեսել է կանանց դերերի համար կատարողուհիներ գտնելու դժուարութիւնը։

Հանդիսականները հեռացան թատրոնից գոհ զգացմունքներով։

Սիրող

V

Բագու, 24 մարտի

Ամսիս 23-ին տեղիս մարդասիրական ընկերութեան դահլիճում կայացաւ գրական-երաժշտական երեկոյթ, որը բաղկացած էր երկու բաժնից։

Առաջին բաժնում խաղացին «Ռուկիվվերիս» վօդևիլը 1 գործ., թարգմ. ռուսերէնից։ Խաղը թոյլ անցաւ։ Աջող էր միայն պ. Թալալեանը Դուլիայի դերում։

Երկրորդ բաժնում երգվեց Լենսկու արիան «Եվգենիյ Օնեգին» օպեր. բաւական աջող կերպով։ Երգողն էր դերասան Գրինովը։ Լաւ տպաւորութիւն թողեց «Արաքսի արտասուքը», որի ռուսերէն թարգմանութիւնը կարդաց պ. Նագուբով-Բելսկին։ Թառխաների խումբը, ղեկավ. պ. Վերդիեվի, աջող կերպով նուագեց մի քանի ժողովրդական երգեր։

Մուտքը բաւարար էր։

Սիրող-Բնար

ՃԱՆԱՊԱՐՀՈՐԴԱԿԱՆ ԱԿՆԱՐԿՆԵՐ

IX

Տեսել եմ աղքատ դպրոցը, եկեղեցին. այժմ էլ շուտ-շուտ անցուդարձ եմ անում խանութների առաջից մայթերի վրայով. վաճառականներից շատերը ինձ հետևում են օտարոտի հայեացքներով։

Այս առևտրական քաղաքում նորեկի վրա առհասարակ նայում են առանձին հետաքրքրութեամբ, և եթէ նա հայ է ու առևտրական գործերով չէ եկել՝ սկսում են նայել օտարոտի հայեացքներով...

— Մի՞ գուցէ սա էլ նրանցից է։ Անցած տարվայ եկողներից... որոնք «առանց բռնութիւնների» տարել են 20,000 կանխիկ և մօտ 10,000 մուրհակներով,—կարծես հարցնում լինէին այդ օտարոտի հայեացքները։

— Սա է ապառիկներ հաւաքողը,—շշնջալով հարցնում էին իրար մուրհակ տուողները։

Անհանգստութիւնը շուտ անցաւ, թէև ժամանակաւոր կերպով։

Բանը նրանումն է, որ անցեալներում այստեղից փոթորիկի նման անցել են հայ առաջամարտիկները ոչ թէ իբրև կուլտուրական շինարարներ կամ ազատ գաղափարների ու իրաւունքների մունետիկներ, այլ բռնակալական անհրեկութիւններ ու սարսափ տարածողներ, մտրակն ու սպառնալիքը կրծքական մի ամբողջ սիստեմ դարձնողներ։

Բռնութեամբ փող կորզելը մամուլի միջոցով բացարձակօրէն դատապարտելուց յետոյ, այսօր նորից մտնում են կեանքի մէջ երկդիմի եղանակի դիմակով և մի տաբի առաջ բռնութեամբ կորզված մուրհակների ապառիկները հաւաքում։ Ինչու՞ համար էր հրապարակական այդ դատապարտութիւնը։ Միթէ ժողովրդի աչքին թող փչելու դիտումով։ Այժմ էլ է իր յօժար կամքով նուիրաբերում ժողովուրդը հեռաւոր նպատակների ու մեծամեծ տակտիկական թեթևամտութիւնների համար։

Սակայն բոլորի արդիւնքը ակներև է. այդ օրից անցել է մի տարի, և այսօր կնուտային սիստեմի ընձեռած տեղական հայ համայնքի պառակտված ոյժերը՝ անվստահ դէպի իրար, թշնամաբար խռոմաղրված, անուշադիր են թողել կուլտուրական առաջադիմութեան գործը, դպրոցի ապահովութեան խնդիրը, հասարակական հանրօգուտ ձեռնարկութիւնները, ընդհանուր կարիքներն ու խնդիրները, փակվել են իրանց ընտանեկան նեղ շրջանակի մէջ և առևտրական գործունէութեան մէջ են միայն որոնում իրանց կոչումը... Եւ 400 տուն հայ գաղութի հասարակական գործերը տնօրինում են երկու-երեք ունևոր, ազդեցիկ անհատներ։ Միւսները ստիպված են համակերպվել. էհ, վաճառական մարդիկ են, կախում ունեն նրանցից։

Հայկական սովորական տրամաբանութիւնը այստեղ էլ ընթանում է իրան յատուկ յարմարողական տակտիկայով, առանց տարբերելու մասնաւորը հասարակականից, առանց ճանաչելու իր պարտականութիւնները և յարգելու ուրիշների իրաւունքները։

X

Դպրոցը աղքատ է, անշուք, անապահով, որովհետև սահմանված տուրքերը չեն կարողանում գանձել։ Իսկ չեն կարողանում գանձել այն պատճառով, որ հասարակութիւնը զուրկ է պարտաճանաչութեան գիտակցութիւնից։

— Ես երեխայ չունեմ սովորող, ով ունի՝ թող նա էլ վճարի,—առարկում է մէկը։

— Ես վճարել չեմ կարող, ծախսեր շատ ունեմ,—առարկում է մի ուրիշը։

Վճարելու հնարաւորութիւն ունեցողներից ոմանք խուսափում են տուրքից անհայտ այդպիսի պատճառաբանութիւններով, որոնք միանգամայն դատապարտելի են։

Եթէ դրանք հրաժարվում են, էլ ո՞վքեր պիտի պահեն դպրոցը. չքաւորնե՞րը։

Վերջապէս հիմնովին սխալ են և եսական այն առարկութիւնները, որոնց հիման վրա հրաժարվում են նրանք, որովհետև ամեն մարդ իր ոյժերը ներածին չափ հէնց իր շահի տեսակէտից պէտք է նպաստէ լուսաւորված ու կրթված մարդկանց շատանալուն. իսկ կրթութիւնը որքան տարածված լինի, այնքան կեանքը մաքրված կը լինի չարիքներից։

Եւ այդ մարդիկ, եթէ ուզենան պարտաճանաչ լինել, կարող են ոչ միայն վճարել տուրքերը, այլ և ապահովել դպրոցը։

Փոխանակ դրամաշորթների ձեռքով բռնի կորզված մուրհակների ապառիկները վճարելու զանազան բաղդախնդիրներին, թող յատկացնեն նրանց իրանց աղքատ, մուրացող դպրոցին։

Մենք ականատես եղանք՝ թէ ինչպէս այդ հասարակութեան ունևորները, նոյն իսկ այն մարդիկ, որոնք դպրոցական աննշան տուրքը զլացել են մինչև այսօր էլ վճարել, հմայված կուլտուրական միութեան գործունէութիւնը ներբողաբար դրւատող չափազանցացրած, փքուն խօսքերից, վատահանում էին տալ իրանց լուման երկրի կուլտուրական զարգացման անունով՝ իրանց աչքից հեռու, իրանց կամքից ու կարծիքներից անկախ գործադրելու, մինչև իսկ շռայլելու համար։

Մինչդեռ դէպի իր միջավայրի կարիքները, դէպի իր քթի տակ մուրացող դպրոցը մնում են խուլ, մնում են անկարեկից։

Չենք կարող լռութեամբ անցնել և այն փաստը, որ հանգամանքների բերմամբ կուլտուրական միութեան համար ժողովրդի համակրութիւնը կամ նիւթական օժանդակութիւնը վաստակելու նպատակով Խատիսեանը և Մատթէոս վարդապետ Մատթէոսեանը թոյլ են տալիս իրանց ներկայութեամբ բարոյական ճնշում և վիրաւորանք հասցնելու մի հիւանդ մարդու, որը արդէն մի օր առաջ յօժարակամ տուել էր իր լուման։

Միթէ վիրաւորական չէ՞ այդ դէպքից յետոյ լսել.

—Մէկը պահանջում է իր համար, միւսը՝ կուսակցութեան, երրորդը՝ կուլտուրական, չորրորդը՝ բարեգործութեան, հինգերորդը՝ թատրոնի... Ո՞ր մէկին վճարենք։ «Ոսկի վվերիս» էլ դրանից աւելի՞ կը լինի։ Ահա քեզ էլ դրա մասին հարկաւոր է մտածել...

Աշխատակից

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Կովկասեան հայոց բարեգործական ընկերութեան խորհուրդը թոյլ է տուել բանալու ընկերութեան ճիւղեր հետևեալ վայրերում։ Բաթումում, Վաղարշապատում, Երևանում, Արմաւիրում, Գանձակում, Թելաւում, Ղազախում, Լագոդաղում, Շուշում, Քութայիսում, Քարավանսարայ գիւղում, Ալեքսանդրապօլում, Կարսում, Ախալցխայում, Ախալքալաքում, Արդահանում, Նախիջևանում և Նիժ գիւղում։

Մինխենի ակադէմիայի արձանագործ Ս. Մերկուրօվը (յոյն) վերջացրել է Կովկասի Փոխարքայ կոմս Ի. Ի. Վորոնցով-Դաշկովի արձանի կաղապարը։ Նա այդ արձանի վրա աշխատել է երկու ամսից աւելի։ Մերկուրօվին աջողվել է միանգամայն պահպանել պատկերի իսկութիւնը։ Կոմսը պատկերացված է նստած բազկաթոռի մէջ, իր սեփական դիրքով։ Մօտ օրերս կաղապարը կուղարկվի Պարիզ, Պարիզի մեծ սալօնում կազմած ցուցահանդէսի համար։ Հաւանօրէն, Պարիզումն էլ տեղի կունենայ արձանի

հուլումը: Սա երեւսաղալ քամոյականոլրումների երկրորդ մեծ աշխատութիւնն է: Առաջինը նրա մեծ աշխատութիւնը [illegible]

◆ Սարդարի [illegible] կառավարիչ [illegible] նշանակված է [illegible] վարչութեան կից:

◆ Մարտի 24-ին Փոխարքայի օգնական [illegible], Թիֆլիսի Նահանգապետ [illegible] և Փոխարքայի [illegible]

◆ Թիֆլիսի [illegible] 40 [illegible] 15 [illegible] պատասխանել:

◆ Բալաջարից Թիֆլիս եկող գնւորական գնացքում, մարտի 26-ին, երեան են հանել 12 պուդ վառօդի, 16 պուդ պիրօկսելինի գողութիւն: Կարծում են, որ գողութիւնը կատարել են Թիֆլիսի և Աղստաֆայի միջև: Այդ գնացքի բոլոր կօնդուկտօրները ձերբակալված են:

◆ Թիֆլիսի քաղաքային վարչութիւնը Բրեսլաւի կամուրջի տեղի պատճէնը ուղարկել է բոլոր այն գործարաններին, որոնք իրանց ծառայութիւնն են առաջարկել Մուխրանեան կամուրջի շինութեան համար, խնդրելով հաղորդել այն վերջնական գները, որոնցով նրանք կարող են կառուցանել այդ կամուրջը:

◆ Թիֆլիսի վաճառականական ընկերութեան մէջ հարց է յարուցված՝ միջնորդել կովկասեան բարձր իշխանութեան առաջ, որ Թիֆլիսի կլուբներում լօտօ արգելվի:

◆ Քութայիսից գրում են, որ մարտի 26-ին պահակ Մգելաձէի կեանքի դէմ մահափորձ կատարողներ՝ Արօնիշին և Գալօգրէին զինւորա-նահանգական դատարանը դատապարտել է մահվան պատժի կախաղանի միջոցով:

◆ Թիֆլիսի մէշչանների վարչութիւնը Թիֆլիսի նահանգապետի հաստատութեանն է ներկայացրել Թիֆլիսի մէշչանների ընկերութեան լիազօրների ընտրութիւնների հետեւանքը:

ՈՍՏԻԿԱՆԱԿԱՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

◆ Մարտի 23-ին, երեկոյեան ժամը 9-ին, Սօլդատսկի բազարում Տիգրան Տէր-Սարգսեանը, ցանկանալով նստել էլեքտրաքարշի վագօնը, վայր է ընկել, կոտրելով ձախ ոտի ոսկորը:

◆ Մարտի 24-ին, ցերեկվայ ժամը 1-ին, Պուշկինսկայա փողոցում էլեքտրաքարշը իր տակ է գցել բռնաւորված անցնող մշակ Ցական Ալահվերդովին, վիրաւորելով աջ ձեռքից և ձախ ոտքից: Վիրաւորվածին տարել են Միքայէլեան հիւանդանոցը:

◆ Մարտի 24-ին, երեկոյեան ժամը 10-ին, Մինկվիցեվսկայա փողոցի և Աւճալեան միջանցքի անկիւնում գտնվող Խատիսովի գինետան մէջ կախված «МОЛНІЯ» լամպից այրվել է առաստաղը և տան ներքին յարկի յատակը: Հրդեհը հանգցրել են հրդեհաշէջները. Վնասը հասնում է 600 րուբլու:

◆ Մարտի 26-ին, երեկ. ժամը 10-ին, Պուշկինսկայա փողոցում № 19 տանը Աբրամ Ֆուրմանի բնակարանը մտել են 7 զինված չարագործներ և, մահվան սպառնալիքով խլելով նրա տանը եղող հիւրերից 400 րուբլի, անյայտացել են:

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ ԿԵԱՆՔԻՑ

◆ Սենատի ուկազը վըբօրգեան գործի մասին, ինչպէս հաղորդում են, կուղարկվի դատաստանական պալատին ոչ վաղ, քան մինչև ապրիլ ամիսը: Այդպիսով այդ գործի դատավճիռը ի կատար կածվի մայիսին միայն: («Р. В.»)

◆ Երկրորդ Պետական Դումայի անդամ Ա. Ի. Բակունինը, որ մեղադրվում է սահմանադիր-ռամկավարների կուսակցութեան Նովոտորժսկի կօմիտէտին պատկանելու համար, ենթարկված է 50 րուբլի տուգանքի: Բակունինը վճռաբեկ բողոք է ներկայացրել: («Р. В.»)

◆ Մարտի 20-ին Պետերբուրգից Նիկօլայեվսկի երկաթուղու Վօլօգդայի գնացքով Սիբիր են աքսորված երկրորդ Պետական Դումայի դատապարտված անդամները: («Н. В.»)

◆ Աքսորավայրից փախած յայտնի Գերշունին, ինչպէս յայտնեցին լրագիրները, վախճանվել է: Նրա թաղումը տեղի է ունեցել Պարիզի Մօնպարնասս գերեզմանատանը: Դագաղին ուղեկցում էին 4000 հոգի. Թափօրի առջևից գնում էր պսակներով պատված դիակառքը, իսկ միւս պսակները տանում էին թափօրին մասնակցողները: Դամբարանի վրա 27 հոգի ճառեր են արտասանել ռուսերէն և ֆրանսերէն լեզուներով, ի միջի այլոց և Վէրա Փիգները: («Русь»)

◆ Մարտի 22-ին Պետերբուրգում աճուրդով ծախվել է Լիդվալի գոյքը, որ մնացել է պետական գանձարանի մի միլիոն րուբլու աւելի պահանջը լրացնելու համար: Գոյքը բաղկացած է տնային կահ-կարասիներից—լուսացարաններ, ծաղկի բազկաթոռներ, գրասեղաններ և այլն: Նշանակված ժամին գալիս է դատաստանական պրիստաւը իր օգնականի հետ, Թաղական վերահսկիչը և հետ 200 միջնորդներ (մակլակներ): Սկըսվում է աճուրդը և 30—40 րոպէներից յետոյ էլ վերջանում է: Ընդամենը ծախված են իրեղէններ 197 րուբլու արժողութեամբ մի քանի կոպէկներից: Ստացված գումարը գրաւատան միջոցով կը յանձնվի Ներքին գործերի մինիստրութեան դեռատվային բաժանմունքին: Այդպիսով գանձարանը որոնում և պահանջում էր 8 միլիոն և ստացաւ ընդամենը 200 րուբլի: («Пет. Лист.»)

◆ Պետերբուրգի համալսարանը առաջարկ [illegible] արեւելեան ֆակուլտետի ուսանողներից մէկին ուղարկելու է Չինաստան, Ճապոնիա, Պարսկաստան և Թիւրքիա արեւելեան լեզուները փորձնականապէս կատարելագործելու համար: («Сл.»)

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Թիֆլիս, 27 մարտի

Հայկական տխուր իրականութեան և պղտոր հոսանքների առաջ բերած հայ գրչակներից մէկը, Լիպարիտ Նազարեան, որն իր անկօրեկտ և անվայել վարմունքի համար, ժուռնալիստների մարտի 23-ի ժողովում, ենթարկվեց պարսաւանքի և դրանով իրապէս՝ արտաքսման ժուռնալիստների ընտանիքից, իսկ նոյն ժողովում իր ցոյց տուած մի անվայել վարմունքի համար մի ռուս հրապարակախօսի կողմից իր ճակատին դրոշմված ստացաւ «Պուրիշկեվիչ» մականունը, հէնց նրա համար, որ քաջութիւն չունեցաւ ժողովում անուանելու յականէ յանուանէ այն անձանց, որոնց մասին նա ասում էր, թէ իբր կասկածում է նրանց շիտակութեան մասին, այժմ, չորս օրից յետոյ, վեր է կացել և պղտոր հոսանքների օրգանի մէջ յայտարարում, թէ ի նկատի է ունեցել ինձ և պ. Ա. Երիցեանին:

Եթէ այդ յայտարարութիւնը Լ. Նազարեանը քաջութիւն ունենար ժողովում անելու, ես, ի հարկէ, կը պատասխանէի նրան և կապացուցանէի բոլոր ստութիւնը այն ամենի, ինչ որ նա ասում է, ստութիւն, որն ես իր ժամանակին հերքել եմ բոլորովին փաստացի, բայց այժմ պատասխանել Լ. Նազարեանների պէս արարածներին՝ ես միայն ստորացրած կը լինեմ ինձ: Լ. Նազարեան ժողովում մի խայտառակ վարմունք թոյլ տուեց իրան. նրա ստախօսութիւնը ապացուցեցին ժողովականները և առաջարկեցին յետ վերցնել իր խօսքերը, երբ նրան փաստով ցոյց տուին, որ սուտ է խօսել. նա չունեցաւ և տարրական ազնւութիւն և շիտակութիւն յետ վերցնել իր խօսքերը, որից յետոյ ամենայն իրաւամբ նա որակվեց Պուրիշկեվիչ անունով:

Ուրեմն, հայկական Պուրիշկեվիչ, զայրոյթը ձեր դէմ, և ընդհանուրի զայրոյթը, միանգամայն հասկանալի և անհրաժեշտ էր: Ձեզպէս արարածներին ուրիշ անուն տալ չէր կարելի:

Հ. Առաքելեան

Թիֆլիս, 25 մարտի

«Մշակի» № 67-ի կարևոր լուրերի բաժնում Էջմիածնից հաղորդված լուրը ուսումնարանական յանձնաժողովին մասնակցող անձանց փոփոխութեան նկատմամբ իրականութեան չը համապատասխանելով, պարունակում է անճիշտ ակնարկներ տէր տեղապահի մասին:

Իրողութիւնն այս է.

Որովհետև անորոշ ժամանակով յետաձգված էին դպրոցական յանձնաժողովի նիստերը, իսկ Երևանի հայաշատ թեմում կատարվում են և պէտք է կատարվեն ծխական դպրոցների, թեմական դպրանոցի հոգաբարձուների և թեմական կաթողիկոսական պատգամաւորի ընտրութիւնները, երբ առաջնորդի ներկայութիւնը անհրաժեշտ է իր պաշտօնավայրում, ես այդ պատճառաբանութեամբ խնդրեցի կաթողիկոսական տեղապահ տ. Գէորգ արքեպիսկոպոսից ինձ ազատ կացուցանել դըպրոցական յանձնաժողովի անդամակցութիւնից: Տեղեկացրել եմ նաև սինօդին:

Տէր տեղապահը հիմնվելով իմ պատճառաբանեալ յայտարարութեան վրա, իմ փոխարէն նշանակել է Մեսրոպ վարդապետ Տէր-Մովսէսեանին:

Յուսիկ արքեպիսկոպոս

Ծանօթ. խմբ.—Հաճութեամբ տեղ տալով Յուսիկ արքեպիսկոպոսի հերքման, պէտք է նկատենք սակայն, որ այդ պատճառաբանութիւնները գոյութիւն ունէին և առաջ, և Յուսիկ արքեպիսկոպոսը պէտք է այն ժամանակ չընդունէր, քանի որ շատ լաւ յայտնի էր առաջուց, որ յանձնաժողովի զբաղմունքները պէտք է երկար տևեն և թեմում պէտք է յիշեալ գործերը կատարվեն: Առհասարակ անհաճոյ տպաւորութիւն է թողնում, երբ մի գործի մէջ շտապ և փոփոխական կարգադրութիւններ են լինում:

«ՄՇԱԿԻ» ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳԻ ՀԵՌԱԳՐ. ԳՈՐԾԱԿԱԼ.

Ներքին

27 մարտի

ՎԱՐՇԱՎԱ: Երէկ վախճանվեց 82 տարեկան հասակում յայտնի ֆինանսիստ, հոգատէր և հասարակական գործիչ իշխան Տադէուշ Լիւբոմիրսկին:

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ: Հրատարակված են փաստացի թւեր 1907 թ. գաղթականութեան մասին: Ամուրեան շրջանը գաղթել են ընդամենը 14521 մարդ, վերադարձել են 866:

ԽԱՐԿՕՎ: Պավլովսկի միջանցքում պայթեց մի ռումբ, որից վիրաւորվեցին մի կին և չորս երեխաներ:

Արտաքին

ԲԵԼԳՐԱԴ: Մինիստրների խորհուրդը մարտի 25-ին նիստ գումարեց Թագաւորի նախագահութեամբ: Մի քանի ժամ քննվում էր այն դրութիւնը, որ ստեղծվեց սկուպշչինայում օպպօզիցիայի լիդէրների յայտարարութիւնից յետոյ:

Ունեցած տեղեկութիւնների համաձայն, կաբինետը առաջարկել է անյապաղ արձակել սկուպշչինան: Երկար վիճաբանութիւններից յետոյ Թագաւորը պնդում էր, որ նախօրօք սկուպշչինան պէտք է քննութեան առնէ Սերբիայի և Աւստրօ-Ունգարիայի միջև կնքված առևտրական պայմանագիրը և անհրաժեշտ է ձգտել համաձայնութիւն կապել սկուպշչինայի հետ նոր ընտրութիւններ նշանակելուց խուսափելու համար:

Այդ նպատակով Թագաւորը պալատ կանչեց սկուպշչինայի պրեզիդիումին: Սկուպշչինայի մարտի 25-ին նշանակված նիստը չի կայանայ:

ՎԻԵՆՆԱ: Պատգամաւորների պալատը երկրորդ և երրորդ ընթերցումով ընդունեց նորակոչների օրինագիծը:

ՊԱՐԻԶ: Հավասի գործակալութեանը Բիարիցայից հաղորդում են, որ Էդուարդ Թագաւորի հետ երկար զրոյցելուց յետոյ Ասկվիտը իր վրա վերցրեց նոր կաբինետ կազմելու պարտականութիւնը:

ԲԵՐԼԻՆ: Ներքին գործերի մինիստրը պրուսական լանդտագի պատուիրակների ընտրութիւնները նշանակեց մայիսի 21-ին, իսկ պատգամաւորներինը՝ յունիսի 3-ին:

ՊԱՐԻԶ: Պատգամաւորների պալատ: Պատասխանելով հարցապնդման, Պիշօնը ասաց, որ Ֆրանսիան մակէդօնական հարցում հետեւում է դաշնակից պետութիւնների բարեկամական քաղաքականութեան և ձգտելու է խուսափել այն ամենից, ինչ որ կարող է խախտել Եւրոպայի խաղաղութիւնը: Ֆրանսիան չէ կարող ընդդիմանալ երկաթուղագծեր կառուցանելու նախագծերին, որովհետև այդ երկաթուղագծերը առաջադիմութեան զէնքեր են հանդիսանում:

Այնուհետև Պիշօնը մատնանշեց, որ Ռուսաստանի և Աւստրօ-Ունգարիայի Մակէդօնիայում գործադրած բարենորոգումները մատնանշեցին հրոսակախմբեր կազմակերպելու առաջն առնելու անհրաժեշտութիւնը: Անգլիան առաջարկեց Մակէդօնիայում նշանակել գեներալ-նահանգապետ, որին կընտրեն մեծ պետութիւնները. Ռուսաստանը մի առաջարկութիւն արեց, որ մասամբ տարբերվում է անգլիականից. Ֆրանսիան հէնց առաջին րոպէից յայտնեց, որ պաշտպանում է Ռուսաստանի առաջարկութիւնը: Ֆրանսիան հաւանում է իր դաշնակցի նախագիծը, որ համապատասխանում է էականում Անգլիայի առաջարկութեան և ըստ երևոյթին պետութիւններից աջող ձևով ընդունվեց:

Վերջում Պիշօնը ասաց, որ անձնական բոլոր շահերից հեռու Ֆրանսիայի քաղաքականութիւնը ձգտում է պետութիւնների միացման, որ եւրոպական խաղաղութեան գրաւական է ինքնին և Մակէդօնիայի բարենորոգումների շուտափոյթ իրականացման պայման: Ֆրանսիան չէ խնայում և ոչ մի ջանք՝ Մակեդօնիայի ազգաբնակութեան արդարադատութիւնը ապահովելու համար. (միասնրա ծափահար.):

ԲԵՐԼԻՆ: Տաք և եռանդուն վիճաբանութիւններից յետոյ, 194 ձայնով ընդդէմ 168-ի ռէյխստագը ընդունեց ժողովների և միութիւնների օրինագիծը մասնաժողովի խմբագրութեամբ:

ՎԱՇԻՆԳՏՕՆ: Սենատը հաստատեց զինւորական ծախքերը 20 միլիոնով աւելի անցեալ տարվանից:

Խմբագիր՝ ԱԼԷՔՍԱՆԴՐ ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Հրատարակիչներ՝ Ա. ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Յ. ՏԷՐ-ՄԱՐԿՈՍԵԱՆ
Հ. ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ

ՏԵՂԵԿԱՏՈՒ

ՊԵՏԱԿԱՆ ԲԱՆԿԻ ԿՈՒՐՍԱՅԻՆ ԳՆԵՐԸ

27 մարտի 1908 թ.

Տոկոսաբեր արժեթղթեր

Տոմսակ I փոխ. վիճակախաղի	347 ր.	50 կ.
Տոմսակ II փոխ. վիճակ. .	258 ր.	— կ.
Տոմսակ III փոխ. Ազն. Բանկի	237 ր.	— կ.
4% Պետական Ռենտա . .	76 ր.	50 կ.
5% փ. թ. Պետ. Ազն. Հ. Բ.	85 ր.	62½ կ.
4½% փ. թ. Պետ. » » »	78 ր.	75 կ.
4% փ. թ. Պետ. » » »	73 ր.	37½ կ.
3½% Գրաւ. թ. Պետ. » »	70 ր.	— կ.
5% Վկայ. Գիւղ. Հող. Բանկի	86 ր.	— կ.
4½% Վկայ. Գիւղ. Հող. Բանկի	78 ր.	75 կ.
4% Վկայ. Գիւղ. Հող. Բանկի	73 ր.	37½ կ.
5% Ներքին փոխ. 1905 թ. I	96 ր.	75 կ.
5% » » » » II	96 ր.	75 կ.
5% Արտաքին փոխ. 1906 թ.	95 ր.	25 կ.

ԲՕՐՍԱ

Լօնդօնի վրա 10 ֆ. ստ. արժէ	95 ր.	60 կ.
Բեռլինի վրա 100 մարկը »	46 ր.	79 կ.
Պարիզի վրա 100 ֆրանկը »	38 ր.	2 կ.
Նաւթ. Թղթ. Նօբել ընկ. »	11,150 ր.	— կ.
Կասպիական ընկ. ակցիա »	4150 ր.	— կ.
Բագուի ընկ. » »	503 ր.	— կ.
Մանթաշեանի » »	153 ր.	— կ.

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ
ԲԺՇԿԱՊԵՏ Բ. ՆԱԽԱՍԱՐԴԵԱՆԻ
Հիմնված 1880 թ.
(Կուկիա, Վօրօնցօվի արձանի հանդէպ)
Ամեն օր, բացի կիրակի օրերից
ԸՆԴՈՒՆՈՒՄ ԵՆ
Բ. Ա. ՆԱԽԱՍԱՐԴԵԱՆ—11—12 ժ. վիրաբուժութեան և վեներական (սիֆիլիս) հ.:
Կ. Մ. ՋԻԿՕՎԱՆԻ—9½—10 ժ. աչքի, ներքին և նեարդային:
ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ Ե. Կ. ԽՕՆԵՎԱ—9½—2 ժ. ատամի հիւ.
Ջ. Ի. ԲԱԲԱՆԱՍԵԱՆՑ—10—11 ժ. մանկաբարձութեան, կանանց և երեխայոց հ.:
Մ. Գ. ԱԻԵՏԻՍԵԱՆ—11—12 ժ. մորթու, վեներակ., վիրաբուժութեան և միզասեռ.
Ա. Մ. ՓՈՒՂԻՆՕՎ—12—1 ժ. ներքին և երեխայոց ծաղկահատ.:
Կ. Ի. ԳՋԷԼԻԵՎ—12—1 ժ. ականջի, քթի և կոկորդի:
Ա. Գ. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆՑ—1—1½ ժ. ներքին և երեխայոց հ.:
ԿԻՆ-ԲԺԻՇԿ Ա. Ի. ՇՉԵՐԲԻՆԱ—1½—2 ժ. մանկաբարձութեան:
Գ. Ե. ԳՈՒՐԳԵՆՕՎ—11—12 ժ. կանանց և մանկաբարձութեան:
ԵՐԵԿՈՆԵՐԸ
Ա. Ե. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ—6—7 ժ. վիրաբուժ., վեներական, միզասեռ և մորթու հ.
Վճարը 50 կ.: Չքաւորները ձրի: Համախորհրդի (կօնսիլիումի) և օպերացիայի համար առանձին:
Հիւանդանոցի վերատեսուչ՝
Բժշկապետ Բ. Նաւասարդեան

Լոյս տեսաւ
ՀԱՍԿԵՐ
№ 3 մարտ 1908 թ
ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ
1. ԵՃԵՓ ԽԵԼՕՔ.—2. ՓՍԻԿԻ ԳԱՆԳԱՏԸ, փոխադր. Յովհ. Թումանեանի—3. ՍՈՒԿԻԿԻ ՄԱՀԸ, (ժողովրդական) Յովհ. Թումանեանի—4. «ՊԷՃ ՈՒ ԿՐԱԿԸ», պատմուածք Սիմակի—5. ՈՍԿՈՒ ԿԱՐԱՍԸ, հէքիաթ Յովհ. Թումանեանի—6. ՈՐՍՈՐԴԻ ՄԱՏՄԱՑԸ, շվէյցարական կեանքից, Թարգմ. Կարապետեան—7. ՔՍԱՆ ՕՐ ԳԵՏՆԻ ՏԱԿ, հանքահանի պատմածը (վերջ)—Հեղինէ Մելիք-Հայկազեան—8. ՃԱՊՈՆԱՑԻ ՄԱՆՈՒԿՆԵՐԸ ԱՄԵՐԻԿԱՅՈՒՄ—9. ԴԷՍԻՑ ԴԷՆԻՑ—10. ՁԻԱՐՃԱԼԻՔ—Մարիամ տատիկի տպրակից—11. ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ.
—
Մանկավարժական գրադարան
XIV—XV Պրօֆ. Ի. Ա. Սիկօրսկի—Մանկան հոգին, Թարգմ. Միս. Աս. և Ստ. Լիս. 1—32.

Թիֆլիսից Ռուսաստան մեկնելու պատճառով, աչքի ընկնող և բազմամարդ տեղում գտնվող
ՄՈՍԿՎԱ
ՏՐԱԿՏԻՐԸ
տրվում է կապալով
նպաստաւոր պայմաններով, լիակատար սարք ու կարգով: Կարելի է և առանց վերջինի:
Նոյն տեղում տրվում է վարձով 4 սենեակ և ծախվում են վիէննական արդ ուզարդեր, սեղաններ, թէյի և ճաշի ամանեղէն:
Հասցէ. Солдатскій базаръ, рядомъ съ православной семинаріей.
(ու. շ.) 2—1

Աստախան գնացողներին խնդրում ենք աչքի առաջ ունենալ այնտեղ գտնվող
ԱՐՄԷՆԻԱ
ՀԻՒՐԱՆՈՑԸ
(Բիրժայի դիմաց)
որը ունի մաքուր կահաւորված սենեակներ՝ սկսած 50 կոպէկից, ասիական և եւրոպական խոհանոց: Ստացվում են լրագիրներ: Գները մատչելի են:
(ու. ե. հ. շ.) 4—1

Պահանջեցէք ամեն տեղ „ՕԴՕԲՐԻՆ“
Միայն ՄԻԽԱՅԻԼ ԼԵԲԵԴԵՎԻ
„Этикетъ утвержденъ прав.“ մակագրութիւնով

Գլխաւոր պահեստատեղին դեղագործական ապրանքների վաճառման Կովկասեան ընկերութեան մէջ—Թիֆլիս, Բագու, Բաթում:
(10, 20 30) 50—7

ԲԺԻՇԿ
Ա. Միխիթարեանց
Ընդունում է հիւանդներին. մասնագիտութիւն՝ սիֆիլիս, միզային, վեներական և մորթու հիւանդութիւններ. առաւօտեան 12—2 ժ., երեկ. 5—7 ժ., Սօլօլակ, Բեհբութեան փողոց № 33.
(ա. օ.) 100—24

ՀՐԱՒԷՐ
Կաթուղիկէ ս. Աստուածածին (Մէյդանի ս. Գէորգ) եկեղեցու ծխականները հրաւիրվում են
Երկրորդ ընդհանուր ժողովի,
որ կայանալու է կիրակի, մարտի 30-ին, ժամը տաս և կէսին առաւօտեան:
Զբաղմունքի առարկաներն են
1) 1906 և 1907 թ. թ. հաշիւ.
2) 1908 թ. նախահաշիւ.
3) Հոգաբարձական կազմի ընտրութիւն.
4) Ընթացիկ խնդիրներ:
(ու. շ.) 2—1

Զուբալօվի Ժողովրդական Տուն
Շաբաթ, մարտի 29-ին
«ՆՈՐ-ԴՐԱՄԱՅԻ» սիրող խումբը
առաջին անգամ կը ներկայացնէ հայերէն լեզուով
I
ԱՐԵԱՆ ԲԻԾ
դրամա. 3 գործ. հեղ. Մէյլանի և Բուլէի Թարգմ. Սուրէնի
II
ՓԱՍՏԱԲԱՆԻ ՄՕՏ
վօդեվիլ 1 գործ. փոխ. Տէր-Դաւթեանի
Ռէժիսսեօր՝ Ա. Աբրահամեան
Սկիզբն է առաւօտեան ժամը ճիշտ 12-ին
Տոմսերը վաղօրօք կարելի է ստանալ Թատրօնի կասսայում:
Տեղերի գները 1 ր. 10 կ.
Կարգադրիչ. Ա. Աբրահամեան և Մհերեան
(ու. շ.) 2—1

Առաջին Կովկասեան Պահեստ
ՍԵՐՄԵՐԻ
ԼԱՐՇԷ
Գոյութիւն ունի 1872 թւից
№ 23, Միխայլովսկի պր., № 23
առաջարկում է
ՍԵՐՄԵՐ
ԼԱՒԱԳՈՅՆ ՏԵՍԱԿԻ
բանջարանոցի
ծաղիկների
խոտերի
ծառերի
ՓՈՐՁՎԱԾ
Ցայտնի ՇԵՐԱՄԻ ՍԵՐՄ Բաղդադի: Տուփիկին է—6 մսխալը—2 րուբլի: Գումարով գնողներին զեղչ:
(ա. օ.) 10—5

Փորձված սերմեր
ՍԵՐՄԵՐ
ցանելու համար
ԲԱՆՋԱՐԱՆՈՑԱՅԻՆ
ԾԱՂԿԱՅԻՆ
ԳԻՒՂԱՏՆՏԵՍԱԿԱՆ
Գրէյսկուրանտ ուղարկվում է ձրի
Кавказское Т-во Сѣмянного Хозяйства Квеесъ и К-о
Тифлисъ, Михайловск. пр. № 55.
25—11

ՀԱՋՈՎ ՏԱՌԱՊՈՂՆԵՐԻ ՀԱՄԱՐ
„ԼԵԼԻՎԱ“
Զգուշացէք կեղծումներից
գործարանի մալց-էկստրակտը և լեղենցները.
Վարշավա, Զէլնայա փող., № 21.
Գոյութիւն ունի 1884 թւից:
Վաճառվում են դեղատներում և դեղատան պահեստներում:
10—10